Svenska Teaterminnen från Chicago

Anteckningar och anekdoter av Ernst Lindblom

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av redaktören **Ernst Lindblom** (1865-1925) har digitaliserats av Harvard University Library och anpassats för Projekt Runeberg i september 2013 av Ralph E.

Då det gått mer än 70 år sedan författarens levnad, så gäller inte längre någon upphovsrätt.

SYENSKA TEATERMINNEN

FRÅN CHICAGO

ANTECKNINGAR OCH ANEKDOTER

AV

ERNST LINDBLOM STOCKHOLM G. L. GULLBERGS FÖRLAGSTOCKHOLM O. L. SVANBÄCKS BOKTRYCKERI

1916INNEHÅLL.

Sid.

Den stora flodhästen kommer till Chicago.

Jag kom år 1885 till Chicago, efter att förut ha tillbragt ett år i »kvarnstaden» Minneapolis, och fick anställning som medredaktör i Svenska Tribunen, som nu — under namnet Svenska Tribunen-Nyheter — säkerligen kan räknas som den förnämsta bland svenska tidningar i Amerika.

Det var strax efter denna tidpunkt, som invasionen av svenska skådespelare och skådespelerskor till Förenta Staterna tog sin början — en ganska blygsam sådan för övrigt.

En bland de första, som anlände till det stora landet i väster, var Otto Sandgren, bekant såväl i Stockholm som landsorten.

Jag har ännu i livligt minne, då han kom upp på redaktionen och presenterade sig. Vi hälsade honom välkommen, bugade oss mycket djupt för honom samt döpte honom obarmhärtigt nog till »flodhästen», ehuru han då var bara hälvten så tjock som nu.

Han hade gjort stor lycka å Nya, numeraSvenska Teatern i Stockholm, och vi hade läst ganska fördelaktiga recensioner, som han erhållit i huvudstadstidningarna och som han även medförde och visade.

Lokalredaktören vid Svenska Tribunen hette då Jakob Valdemar Torssell, en broder till avlidne musikläraren vid Nya Elementarskolan i Stockholm, Oskar Torssell, som var gift med operasångerskan Olefine Moe och alltså pappa till den berömda skådespelerskan Astri Torssell, vars första betydande sceniska framgång var Kätchen i »Gamla Heidelberg».

Vad nu redaktör Jakob Valdemar Torssell beträffar, var han säkerligen Chicagos störste detektivreporter på sin tid, och jag har utförligt skildrat honom i min för några år sedan utkomna bok * Den svensk-amerikanslce Sherlock Holmes». Torssell var dessutom en stor spjuver och humorist.

Han yttrade till Sandgren:

»Här i Amerika tro vi inte på några betyg från Sverige, vi vilja själva se, vad en person duger till. Alltså, herr Sandgren, låt mig få invitera eder på ett glas å 'Pressyltan' (en närbelägen saloon), och må ni där avlägga provet på edra konster.»

Sandgren, som kunde säga »yes» och »no» samt »all right» — någon annan engelska tror jag, att han aldrig kunnat — blev visserligen en smula förbluffad, men han svarade dock »all right,»och Torssell inviterade hela

redaktionsstaben till saloonen nedanför. I dörröppningen till denna inbjöd han dessutom en irländsk poliskonstapel och en tysk brandsoldat att åhöra herr Sandgrens prestationer.

»Vid en debut i det här kosmopolitiska landet bör juryn vara internationell», förklarade Torssell för den ännu mera förvånade Sandgren.

Denne bara gapade och svarade fortfarande på klingande engelska, d. v. s. så mycket som nu engelska kan klinga: »all rightI»

Well, vi begåvo oss in på »syltan», som, i olikhet med de flesta salooner i Chicago, även bjöd på bord och stolar.

»Nu ska’ herr Sandgren sjunga en aria ur 'Den stumma’, d. v. s. hålla babblan på sig och dricka ett glas whisky med den förnämsta svenska redaktionsstab i norra Amerika ävensom med the police officer Mc Ginty, irländare och svensk-hatare, samt pappa Müller, tysk och brandsoldat, som vid alla eldsvådor räddat människoliv — sitt eget.»

»Ska’ jag sedan sjunga ’Till Österland vill jag fara’», frågade Sandgren, medan han skålade med oss.

»Va’ in i innersta Brahmaputra skulle ni då hit i västern att göra?» sporde Torssell och såg mäkta förgrymmad ut. »Nej, ni ska’ sjunga en svensk positivvisa. Kan ni någon sådan?»Sandgrens breda anlete upplystes av ett saligt leende. Positivvisor voro just hans specialitet, och han drog med saftig humor sitt parad- och livstycke:

»Det var en gång en gosse med ett hjärta,

Han hette Kalle, och det var just jag».

En stol fick tjänstgöra som positiv, gesterna upp mot de obefintliga fönstren, hattens avtagande, för att fånga slantar i — allt var av överdådigt komisk verkan, och Torssell förklarade, att Sandgren slagit igenom »in the wild west», och då även polier, officer Mc Ginty och brandsoldat Müller förklarade detsamma, oaktat de inte förstått ett dugg av orden i sången, var framgången given.

* *

*

»Flodhästens» första officiella uppträdande i Chicago inför en större publik — vi få väl betrakta det ovan omnämnda såsom en mera intim debut för pressen — ägde rum vid en av honom given soaré å Brands Hall på nordsidan.

Han sjöng därvid bland annat lokala Lund-ströms-kupletter, skrivna av författaren till denna lilla utmärkta bok. I en av dessa kupletter förekom en anspelning på en av de äldsta svenska föreningarna i Chicago, Svea, vilken strax förut hade haft en tillställning, där »gubbarne» hade varit mer än vanligt »lurviga».»Mias Nelson».

Denna kuplett hälsades av de ganska talrikt närvarande medlemmarna av Svea med hyssningar och väckte sedan ett väldigt rabalder, »insändare» i tidningarna, och såväl Sandgren som jag själv fingo betydligt med ovett. Beröm fick jag emellertid av Svenska Tribunens ägare, Lindeborg, som var absolutist.

Sandgren, som naturligtvis var alldeles okunnig om »de lokale forholdene», menade, att jag gärna kunde ha hållit inne med den där gliringen, men jag sade däremot, att, bara man blir omtalad och väcker uppseende, är detta en utmärkt reklam överallt här i världen och i all synnerhet i Amerika.

Gustaf II Adolfs och Regina von Emmerltz’ tappra bragder i Chicago.

I)e personer, som efterträdde Sandgren att spela svensk teater i Chicago, voro Carl Pfeil och Anna Pfeil. Jag menar nu sådana personer, vilka i »gamla landet» professionellt beträtt scenen.

Båda hade dock huvudsakligen spelat mest i Finland. Deras dotter, Greta Pfeil, är ju alldeles

o

inte obekant i Sverige. Åtminstone vill jag minnas, att hon å Svenska Teatern i Stockholm fick redan som barn mycket beröm för en näpen »Tumme-Lisa».

Under Pfeils regie uppfördes så en kväll å Turner Hall Topelius' kända patriotiska skådespel »Regina von Emmeritz».

Och då må man tro, gingo de svenska och finska vågorna högt i Chicago 1 Carl Pfeil själv var Gustaf Adolf, och porträttlikheten var mycket stor; hans hustru var Regina.

Det blev ett hemskt jubel, då konungen uppenbarade sig på scenen efter fästningens stormning.Ocli det sparades iute på skott. Det dundrade och brakade, så att jag trodde, hela Turner Hall skulle störta samman. Jag är övertygad om, att det knappt kunde ha skjutits värre under trettioåriga kriget.

Makarna Pfeil hade ådragit sig en del skulder. Och medan Gustaf II Adoli' och hans soldater vilade sig under en mellanakt efter fästningens stormning, uppenbarade sig två civilt klädda konstaplar ute vid biljettluckan och ville i kreditorernas intresse lägga beslag på hela inkomsten av biljettförsäljningen.

Men fastän huset var utsålt, fanns det inte en cent i kassan.

Vait hade den tagit vägen?

Ja, därom ville herrar konstaplar ha upplysning. Men då uppenbarade sig »hjältekonungen» med sina drabanter och bådo herrar konstaplar att helt enkelt go to héll.

»Svenskar, vi, som besegrat Tilly», ropade Pfeil-Gustaf Adolf, »skola vi låta ett par amerikanska. bylingar hundsvottera oss. Gossar, fram med pampar och hillebarder bara!»

Det blev ett anfall under gräsliga skrän. Och de amerikanska konstaplarna måste med dragna revolvrar retirera utför trapporna.

Sådana fruktansvärda soldater — och till och med i de blågula färgerna! — hade amerikanerna aldrig förut skådat maken till.Hela denna komiska episod fick publiken samma kväll nys om. Och den gjorde »Gustaf Ii Adolf» ännu mera populär. Aldrig hade väl någon svensk aktör blivit så applåderad i Chicago som Pfeil den kvällen.

Saken fick tvänne efterspel.

Det ena på kvällen efter föreställningens slut.

Pfeil jämrade sig inne på scenen, då han inte kunde begripa, vart kassan tagit vägen.

»Vad jämrar du dig över, Gustaf Adolf?» frågade hans hustru. »Är du en kung, du?»

»Kassan, kassan, krigskassan höll jag på att säga!» stönade Gustaf II Adolf.

»Du är en idiot, fast du kan slåss!» svarade hans hustru. »Jag har hela kassan i strumporna. Jag gav en order, att, så fort det sålts för över fem dollars i biljettluckan, skulle alla pengar bäras in till mig. Och du må tro, att jag har betydligt tjockare ben än en vanlig tysk furstinna. Bara sedlar, silver och guld i strumporna.»

Och Regina visade sina ben för Gustaf II Adolf.

»Hjältekonungens» anlete lystes upp av ett himmelskt leende, då han yttrade:

»I enlighet med mina principer tackar jag Gud för segern. Du är en av hans änglar, Regina!»

Den store konungen gav den tyska furstinnan en varm och innerlig kyss och en hjärtlig samt ovanligt lång omfamning.Det andra efterspelet till Gustaf II Adolfs och Regina von Emmeritz' tappra bragder visavi de amerikanska polismännen kom några dagar senare, men hör nu inte till ämnet för den här historien. Så mycket kan jag ju dock omtala, att från Gustaf II Adolf och Regina fingo de amerikanska rättskonstaplarna aldrig så mycket som en röd cent . . .

Jag själv som dramatisk författare och min egen teaterdirektör.

Ja, den här historien handlar just om mig själv som dramatisk författare och min egen teaterdirektör.

Och så handlar den naturligtvis om en ung och vacker flicka. Det hör till pjäsen, och pjäsen var nu enkom skriven för henne.

Helma Nelson hette hon, och för en äldre generation är hon känd både i Amerika, Sverige och Danmark, där hon, om jag inte hört orätt, är gift med en förmögen affärsman i Köpenhamn.

Här i Sverige har hon haft engagement vid Ranfts Vasateater och hon har även uppträtt i Emil Norlanders »Den förgyllda lergöken», då den först framfördes och innan den gång på gång blivit omförgylld.

När jag först blev bekant med henne, tillhörde hon den amerikanska scenen. Detta är nu så lång tid tillbaka som år 1890. Vid åtskilliga tillfällen hade hon emellertid uppträtttillsammans med Svenska Teatersällskapet i Chicago. Särskilt kommer jag ihåg henne som Anna i »Värmländingarne» och som en verkligt fager Sigrid den fagra i »Bröllopet på Ulfåsa».

Vad gör man icke för en vacker skådespelerska? Några av historiens vittnesbörd behöver jag väl inte anföra . .. Vare det nog sagt, att, vad mig själv beträffar, beslöt jag mig för att skriva ett lustspel enkom för miss Nelson, d. v. s. ett, i vilket hon kunde få en för henne passande roll.

Och märk väl: jag inte endast beslöt mig för saken, utan jag gjorde det också.

När snillefostret kommit till världen, skulle det naturligtvis ha ett namn, och jag döpte barnet till »Pelle Pihlqvists Amerika-resa». För mina öron är detta namn det vackraste namn på en pjäs, vilket jag någonsin hört, ity att pjäsen också renderade mig icke obetydligt med schaber.

Well, Helma både fick och tog den kvinnliga huvudrollen — titelrollen och den manliga huvudrollen spelades av en ung tidningsman, Ville Åkerberg, avliden 1894. Tillsammans med Octavio Beer — även han död för många, många år sedan — hade han under ett par månader i Stockholm utgivit en boulevardtidning vid namn »Utkiken».

Tidningen gick omkull, och Ville Åkerberg kvistade över till Chicago, där han var redaktör— när det föll honom in — och skådespelare — också endast när det föll honom in.

Nåväl, repetitionerna på pjäsen voro snart i gång, och det till på köpet i min egen villa — till att börja med.

Jag fick det nämligen där snart betydligt hett, ty min svärmor var mycket »troende».

Det vill säga, hon trodde inte alls, då det gällde teater. Sålunda blev ett mycket vackert porträtt av Helma Nelson, vilket jag glömt kvar på mitt skrivbord, av min gudfruktiga svärmor avbrutet på mitten. Men det betydde minus, för jag fick ett annat och ännu vackrare av lilla Helma.

Så blev det då att hyra teater, och det blev nordsidans Turner Hall, jag hyrde. Priset var 100 dollars, men på den tiden betalade direktören sällan denna summa själv. Det gjorde restaura-tören, som fick ta hand om utskänkningen.

Härefter började jag nu annonsera i de svenska tidningarna om, att urpremiären på »Pelle Pihl-qvists Amerika-resa» skulle äga rum söndagen den 2 november. Och ni förstår, att jag som tidningsman inte sparade på annonser.

Det bör man för övrigt aldrig göra, och hör se'n!

På lediga stunder hyrde jag dessutom en »buggy» (lätt, fyrahjuligt amerikanskt åkdon) och körde omkring i de svenska distrikten, där jag utkastade cirkulär, i vilka det bestämt förklara-

2des, att »Pelle Pihlqvists Amerika-resa» var världens enda och på grund härav också förnämsta underverk. Några andra underverk funnos helt enkelt inte. Ja, så stod det i cirkulären ...

Om det var fullt hus vid premiären?

Ja, det kan ni både sätta, ställa, lägga er och hoppa kråka pål Det var, vad man med ett svenskt-akademiskt uttryck skulle kunna kalla för »smockfullt». Och att jag var glad, säger sig självt. Mina utgifter, inberäknat dekorationerna och vad de uppträdande samt orkestern skulle ha, hade jag beräknat till 550 dollars, och sedan allt var betalat, kunde jag nu skatta inkomsterna vid premiären till minst lika mycket. Ja, så bra är det att vara sin egen teaterdirektör!

Blygsamheten förbjuder mig att nämna något i detalj om innehållet i pjäsen.

Vare det nog sagt, att »Helmas pappa» hade lovat »Ville», att han skulle få flickan, om Linné-monumentet i Lincoln Park (en kopia av det i Humlegården i Stockholm) skulle bli rest och avtäckt på våren följande år.

Tredje akten utspelades just vid monumentet i Lincoln Park — alltså ett stycke fram i tiden. När ridån gick upp för denna och den till över 2,000 personer uppgående publiken fick se fond-dekorationen, som just föreställde monumentet, bröt ett jubel löst, som jag sällan hört maken till. Och händer klappades och fötter stampades,så. att jag trodde, att hela salongen skulle störta samman.

Och kom nu verkligen monumentet upp följande vår? Ja, det var just, vad det gjorde det!

Ni förstår, att, då jag hade bestämt den saken särskilt för Helmas, Pelle Pihlqvists och min egen räkning, så kunde det och finge det inte gå annorlunda.

Då ridån föll för sista akten, blev Helma inropad och omklappad (jag säger inte av vem!) och även jag blev inropad flera gånger — sista gången, på amerikanskt sätt, framför ridån.

Tro mig eller icke, men då kände jag mig verkligen som den förnämsta av alla lustspelsförfattare — åtminstone i staden vid Michigansjön — och det var mycket *nära,* att jag, vimmelkantig och berusad *av glädje* (obs.) som jag var, trillat ned i sufflörluckan.

En märklig soaré med program av detektivreportern V. Torssell.

En bland de märkligaste och skojigaste mun-trationssoaréer, jag varit med om i U. S. A., gick för åtskilliga år sedan av stapeln i gamla Vikingens lokal å »Stora Bondegatan», såsom Chicago avenue i staden med samma namn av den svenska folkhumorn blivit döpt till. Vid soarén uppträdde

— utom jag själv — Otto Sandgren, Samuel Lyckberg, nuvarande direktören ^för Svenska Teatersällskapet i Chicago Christopher Brusell samt detektivreportern, Svenska Tribunens lokalredaktör Valdemar Torssell ra. fl.

Om soarén är det kanske bäst att tala så tyst som möjligt, men däremot anser jag, att det märkliga program, som Torssell uppsatt, är värt att bevaras åt eftervärlden, och det lyder, ordagrant avskrivet, sålunda:

Utan vederbörligt tillstånd,

men med benäget bistånd av en massa stora och små, manliga såväl som kvinnliga artister av båda**Andersson, Pettersson och Lundström.** Lundström . . . . Otto Sandgren.könen (mest s. k. fördettingar), vilka uppträtt både bär och där, t. o. m. å Amerikas stora teatrar, och alltid (d. v. s. ibland) hälsats med stormande applåder (eller åtminstone med ett hövligt »God afton!») gives torsdags afton kl. 8 i ordenslokalen nr 120 East Chicago avenue en Stor, Musikalisk, Dramatisk, Deklamatorisk, Patetisk, Erotisk, Poetisk, Kosmopolitisk och i synnerhet

Livad Aftommderhållning enligt följande, vad man ibland brukar kalla

Program:

Obs.: För att i möjligaste mån lindra åhö-rarnes plågor, ha tortyrredskapen endast för denna gång minskats till ett antal av 12, fördelade i två avstraffningar eller, som man på ett städat språk uttrycker sig:

l:sta missgärningsbalken.

1. Kvartetter för mansröster.

(Blygsamheten förbjuder oss att utsätta brottslingarnas namn.)

2. Deklamation via fagott.

(Exekveras på svenska av f. d. undantagsmannen Ernst Lindblom.)

3. Solo för baryton.

(Utföres på begäran av f. d. operasångaren hr Christopher Brusell.)4. F. d. profeten Jonas' monolog i numera avlidne valfiskens ... hm . .. buk.

(Komisk (?) monolog av f. d. löjtnant W. v. Braun. Utföres på östgötiska av räddaktören W. Carlon.)

5. »Avskedsskål», barytonsolo av Arditi.

(Utföres på ärans och hjältarnes språk av f. d.

badgästen vid Furusund, hr Otto Sandgren, sedermera s. k. aktör i Chicago, döpt för andra gången till Hippopotamus, som det heter på latin, och till Flodhästen, såsom namnet lyder på ursvenska.)

6. Den amerikanska klädjuden och den svenska emigranten.

(Ilögst sannfärdig, mycket lärorik och ofantligt otroligt genomkomisk soloduett utföres på scenen samt på tysk-engelska och smålands-ame-rikanska tungomålen, desslikes i kostym av f. d. aktör Emil Lyckberg, med ackompaguement på ett piano av en f. d. telegrafstolpe).

Tio minuters uppehåll för att giva publiken tillfälle att gråta ut och utbyta sorgebeklaganden sinsemellan.

S;dra missgcirningsbalJcen,

1. Fortfarande kvartett för mansröster.

(Samma ogärningsmän, som förövade ett dylikt dåd nyss förut!)

8. Deklamation: Napoleon at Rest.(Utföres av irländske aktören Ed. Mc Kenna, som det skall bli roligt att lära känna.)

9. Ytterligare barytonsolo.

(Utföres på befallning av ovan anförda hr Christopher Brusell.)

10. Dialektsägen på svenska, tyska, franska, italienska, kinesiska, engelska, pottavatonie, småländska, chicagoengelska m. fl. levande, halvdöda och döda språk.

(Utföres på beställning samt i brokota kläder av förut beskrivne f. d. skådespelaren Emil Lyck-berg.)

11. Lundströms kuplett ur »Andersson, Pettersson och Lundström» av f. d. aktör Frans Hodell.

(Utföres i kostym och på halvbuteljer av förut ombemälde f. d. skådespelaren hr Otto Sandgren.)

12. En visa i den högre kören, skriven på lediga stunder, fastande mage och ett snyggt skrivbord, publiken vördsamligen tillägnad, ifylld med vishetskorn, kvickheter och lokala samt personliga anspelningar samt avsedd att fylla åhö-rarne med förtvivlan, samvetskval, hemlängtan och vild åtrå att slå ihjäl den s. k. sångaren.

(Utföres »på kiv» av f. d. namnsdagsblåsaren W. Carlon. Biträdd av en medbrottsling vid Fiano-portot, f. d. humlestören V. Torssell.)

Slut. Gud ske lovl 11

Oljudet slutar tyvärr ej förr än vid 10, 27-tiden.Huggsexa vidtager omedelbart därefter hos fru Hauna Sylvan (mitt över gatan) och lär antagligen vara avslutad 5 minuter, sedan publiken infunnit sig där; varefter General-

Traskning an-ställes ännu en gång snett över gatan till ordens-lokalen, där kalv-dansen börjar, som slutar fram på morgonkulan.

Obs.I Patrull vagnar kunna rekvireras 4 kvarter från lokalen (East Chicago avenue-polisstation.) Ingen avgift. De, som ha pluringar i byxfickorna, kunna erhålla hyrvagnar hos Lindquist mitt emot; skottkärror torde däremot benäget medtagas.

Obs 11 Schackmatte personer kunna erhålla nattlogis hos poliskapten Schack.

Obs.! !! Cellen nr 6 har de mjukaste bräderna.

* afc

*

Torssell var säkerligen den märkligaste svenska tidningsuppenbarelse, som någonsin satt sin fot på Amerikas jord. Han var en humorist av första rangen och han hade ett briljant huvud. Ingen har som han kunnat slå huvudet på spiken i teaterrecensioner, och vad i dessa stod, blev både pepprat och saltat.

Dessutom var han född och uppfostrad i ett fint föräldrahem, och en sådan lycklig omständighet giver en särskild prägel åt en människas hela liv.

Vid första ögonkastet på Torssell såg man,att inan hade en gentleman framför sig. Han var också en person med bildning och goda kunskaper — vilket på den tiden, han levde, man tyvärr icke kunde säga om alla svenska tidningsmän i Chicago.

Torssell var en egendomlig och självständig natur, som var både omtyckt och hatad. De småsinta och trångbröstade — och sådana finnas överallt — kunde ej förlika sig med hans uppträdande.

De s. k. brackorna — sådana skola finnas, så länge som världen består — ägnade honom så gott som dödligt hat och försökte på alla upptänkliga vis att skada honom.

Men Torssell gick detta oaktat framåt med lika högburet huvud som alltid, ej fästande sig vid småsaker och icke aktande hundglävs.

Bildade människor översågo lätt med den originelle mannens små fel, för att finna det guld, som låg på botten av hans hjärta.

Och där fanns gott om guld. Hans goda hjärta förnekade sig aldrig. Han kunde giva bort sin sista skärv åt en behövande.

Han var en »musikmänniska» som få. Hans fader hade varit violoncellist vid k. hovkapellet i Stockholm och lärare vid Musikaliska akademien. Torssell hade ända sedan barndomen lärt sig älska musiken. Han hade ett kolossalt musikminne och spelade utmärkt väl piano, om änhans ursprungliga originalitet ofta alltför karaktäristiskt trädde fram, även då han gav sina känslor uttryck i toner.

Som översättare av amerikanska pjäser för Förenta Staternas svenska teaterscener var han en mästare, och säkerligen var han på sin tid den ende svenske musikrecensenten i Chicago.

Redaktören för Chicago Inter Ocean, mr William Nixon, fällde en gång till mig det omdömet, då jag var anställd vid denna tidning, att Torssell var utan tvivel den bäste musikkritiker, som fanns i Chicago.

Men var han på spår som detektivreporter, då hade han — i olikhet med den ursprunglige Sherlock Holmes, som då anlitade sin fiol och spelade för dr Watson — icke någon tid övrig för musiken.>Dudde», Phileas Fogg och »Kolingen».

Bland de scenens barn, jag kommer ihåg från min redaktörstid i Chicago, vill jag särskilt nämna Fredrik Hedlund, som, efter det han någon tid varit direktör för Folkteatern i Stockholm, nu är återbördad till Vasateatern och — om den meningen torde jag icke vara ensam — är en verklig förmåga på farsens och lustspelets område.

När jag först blev bekant med »Dudde» Hedlund, var i mina ynglingaåår, då han var på kontor i Stockholm, och jag kunde då föga drömma om, att vi skulle mötas, då vi blivit mogna män, på andra sidan Atlanten i Chicago.

Hedlund var under sin Amerika-tid anställd vid ett framstående operasällskap, Mc Caull Opera Company, vilket gasterade i olika amerikanska städer och överallt blev uppskattat av publiken, väl lett som det var och försett med goda krafter på både svärds- och spinnsidan.

Ja, det är nog icke många här i Sverige, somFredrik Hedlund

Skådespelare.torde ha reda på eller en aning om, att »Dudde» Hedlund varit operasångare i norra Amerika!

Det var emellertid i omkring sju års tid, som han tillhörde Mc Gaull Opera Company. Han gasterade ibland, då. han besökte New York och Chicago, vid de svenska teatersällskapen i dessa städer, och även vid dessa slog han an.

Hans bästa prestation var enligt min åsikt hans »Erik» i »Värmländingarne», en pjäs, vilken alltid samlar fulla hus i Chicago.

Hur Hedlund blev återbördad till fosterjorden?

Ja, det var väl med honom som med så många andra, att fosterlandskärleken »växer med kvadraten på avståndet». Över New York och Paris reste han i sällskap med en annan svensk aktör, som varit anställd vid Mindre Teatern i Stockholm (gamla Hammerska »ladan», som revs år 1884), tillbaka till Sverige.

Den andre aktörens namn var Edvard Jones.

En annan svensk aktör, som jag erinrar mig från Chicago, är Albert Alberg — nu betydligt till åren och njutande sitt otium cum dignitate på någon mindre egendom i Svea rike — en gång Djurgårdsteaterns direktör, som på 1870-talet satte upp »Jorden rundt på åttio dagar» (i vilken äventyrspjäs han utförde Phileas Foggs roll) men som loljande sommar lade ned »På hafvets botten» (också en svensk bearbetning aven Jules Verne-roman), vad han förtjänat på »Jorden rundt».

Albergs specialitet i Chicago var att utföra Birger Jarls roll i »Bröllopet på Ulfåsa». Han hade också stora förutsättningar därför i en högrest figur och ett vackert organ.

Alberg var emellertid icke endast aktör — han var även en god skriftställare på engelska språket. Innan han kom till Amerika, hade han under flera år varit bosatt i England, och när jag, anställd vid en amerikansk dagtidning, Inter Ocean, hade alltför bråttom, fick jag flera gånger taga hans hjälpsamhet i anspråk.

Jag vill från Chicago nämna en annan teaterdirektör, som under flera år med sitt sällskap och under stor framgång uppträtt i den svenska landsorten.

Det är en, men ett lejon! Och vem tror ni, det är?

Jo, ingen annan än »Kolingens» ursprunglige skapare på scenen, John Liander.

Icke gjorde han sig som aktör precis något n idare ryktbar på den svenska scenen i Chicago, men han gjorde sig däremot känd som en utmärkt arrangör och som en präktig dekorationsmålare. Ty säga, vad man vill, så är John Liander en karl, som det är »business» i.»Palle» och Gustaf Sandberg.

Den bästa framställare i Amerika av Lundströms roll i »Andersson, Pettersson och Lundström», Frans Hodells bekanta lustspel, har utan tvivel varit den för några år sedan avlidne redaktören vid Svenska Kuriren i Chicago, Otto Pallin, gemenligen »Palle» kallad.

Bland hans mera kända släktingar i Sverige må nämnas den likaledes för några år sedan i Stockholm avlidne dr Johan Rudolf Pallin, f. d. lektorn vid Nya Elementarskolan, vilkens läroböcker än i dag användas vid elementarläroverken.

Inom det svenska teater- och sällskapslivet i Chicago spelade Palle under många år en framstående roll. De landsmän uppgå nog ännu i dag till många tusen, som på konserter njutit av hans härliga stämma, som kiknat av

skratt åt hans oöverträffliga framställning av »huru Anners fria' te Greta», och hans mästerliga återgivande av »viser på värmländske tongmåle».

Pallin var också till börden värmländing.Luft-Kalle

3

Den förgylda lergöken,

........John Liaudcr.Det var vidare lian, söm väckte Wennerbergs »Gluutar» till liv i Chicago.

I det högt lysande sällskapet »Tunnan», som hade sin lokal i 119 East Chicago avenue, var Fallin under min Chicago-tid ceremonimästare. Detta mystiska sällskap firade sina högtidsfäster varje Belhnansdag och varje — juldagsmorgon under ottesångstiden.

En dag var jag av Palle inbjuden att fira hans nionde födelsedag.

»Hör du», frågade jag, »vad menade du med, att du i ditt inbjudningsbrev skrev din nionde födelsedag?»

»Jo», upplyste han om, »som du vet är det den 29 februari i dag, och jag är född på skott-dagen, som endast återkommer vart fjärde år, T dag är det min nionde födelsedag, fast jag är 3G år gammal. Begriper du nu?»

ii:

En tid hade Palle anställning som provisor någonstädes i Indiana. Därute fann han dock intet passande umgänge, utan tjänstgjorde sent och bittida i apoteket och betingade sig därför en skäligen hög betalning.

Dessutom fick han inte så sällan fungera som doktor för en mängd svenskar, som arbetade i ett närbeläget stenbrott. Palle hade under sinSverige-ticl börjat studera till läkare, och här i Indiana kommo lians förstudier honom väl till pass.

När han då hade arbetat och sparat några månader, for Satanas i honom, och Palle tog då en »stilla avstickare» till Chicago för att hälsa på gamla vänner.

Han uppsökte då mig och andra dåligt lottade medbröder samt förbuffade oss med några ljuvliga sötebrödsdagar, varpå han återvände till sitt apotek i Indiana, för att förtjäna mera pengar och åter låta dem gå i vårt lag i Chicago.

* *

;j:

En svensk-amerikansk kompositör. En

av mina bekanta såväl från Chicago som från Minneapolis heter Gustaf Adolf Sandberg. Han var en god skådespelare, men ännu bättre musiker och kompositör.

När jag blev bekant med honom, hade han nyligen kommit från Tyskland, där han under några år haft anställning på kontor.

Han var en levnadsglad, sorglös natur, skapad han liksom många andra i mina teaterminnen skildrade personligheter, för att roa andra, och för sådana har det sig ganska svårt att få oågot att beställa i Amerika, huru gärna de själva önska det — och huru kompetenta de ån må vara.Sandberg hade ovanligt stor musikalisk begåvning, sjöng en präktig baryton och ackompanjerade sig själv på piano. Till följd av dessa sällskapstalanger var han städse en gärna sedd gäst, icke blott inom ungkarlskotterierna utan även i de mera framstående svenska familjerna, varest han även till följd av sin världsvana, sitt behagliga sätt att vara och sitt ståtliga utseende blev damernas förklarade gunstling.

Men om han också utan svårighet banade sig väg till mera än ett kvinnohjärta, var det ingen, som »kjortelvägen» tänkte på att skaffa honom passande anställning. De ärade damerna trodde förmodligen såsom sina välbergade män, att den artige och ständigt fint polerade kavaljeren levde på solsken och vackert väder jämte den

nödvändiga ransonen av guds försyn.

Ja, det var tur, att Gustaf Adolf Sandberg lyckades hålla sig uppe och att han icke såsom så många andra före honom sjönk i den hårda kampen på uppehällets brusande hav.

Slutligen lyckades han få anställning på ett ångbåtskontor och flyttade sedermera till Minnea-polis, där han blev bankmänniska. Här väntade honom vidare lyckan i en skön, bildad och musikalisk hustrus gestalt, och är han fortfarande, då detta skrives, en av de lyckligaste bland äkta män.

Sandberg är, såsom jag här ovan nämnt,mycket musikulisk, och han är en av de fä svenskar i Amerika, vilka med framgång uppträtt såsom kompositör, i vilken egenskap han särskilt utmärkt sig för tilltalande melodier och starkt utpräglad originalitet.

Den svenska kolonien äger ävenledes i honom sin bäste konsertsångare och kraftigaste ivrare för svensk teater samt dessutom för svensk kvartettsångs upprätthållande i Minnesotas > svenska huvudstad».Börsmäklar Lindbloms kusk som teaterdirektör.

På den tiden, det nu är fråga om, fanns i Chicago en rik börsmäklare, vid namn Robert Lindblom, och denne hade en kusk, vid namn Holson, som fått »fullständig teaterdille».

Gustaf Wicklund, skämttidningen Kurres redaktör, har relaterat för mig ungefär på följande sätt, hur han en gång idkade dramatiskt författarskap tillsammans med Holson.

På Kurres redaktionsbyrå inträdde en dag en högrest, axelbred figur, klädd — det var i mars — i vargskinnpäls.

Det var en ung man med ett käckt utseende. I ena handen höll han en piska, och över vänstra armen hängde en särdeles dyrbar slädfäll. Han nalkades skrivbordet med ett glatt: »Well, hallohl»

»Si; god dag!» svarade Wicklund artigt, »men med vem har jag det nöjet att tala?»

»Kors, känner han inte mej?»

»Tror inte, jag har den äran.»»Men börsmäklaren Robert Lindblom känner han; det vet jag.»

»Skulle tro det», genmälte Wieklund, säkerligen med en viss anstrykning av stolthet i rösten. »Men vad är det egentligen fråga om?»

>Jag skulle vilja tala några ord i enrum med er för egen räkning.»

> Namnet?»

»Holson, A. B. Holson, You Tcnow, Robert Lindbloms coachman, tJie best man of its kind in the city, by gosh/»

»Is — that — so K» sporde Wieklund förbluffad.

»Yes, sörri, You bet!» men nu är saken den, att jag har en job, som jag vill, att han skall göra åt mig. There is plenty of money in it och jag skall betala hederligt. Skulle han ej vilja taga på överrocken och åka med mig till vinstugan vid La Salle Street, där vi en stund kunna tala business. Jag har häst och släde där nere.»

Nyfiken följde Wieklund med till platsen i fråga. Sedan de placerat sig vid ett bord i den trevliga vinkällaren, framtog Holson ett stort pappersark. Tre av de fyra sidorna voro fullskrivna.

Jo, se här, ser du — ursäkta, jag säger du:

— här ser du», började Holson, »stommen till en svensk teaterpjäs.»

»A.h, sjutton», utbrast (jag antager åtminstone det) Wieklund förvånad.

Yes sir! Anü a very gooä play it will make!Pjäsen är så gott som färdig. Den behöver bara fiffas upp litet, så att den kan spelas.»

Wicklund ögnade igenom manuskriptet. Det befanns vara uppränningen till ett vanligt amerikanskt sensationsdrama med den sedvanliga boven, den oskyldigt förföljda unga damen, den trogne älskaren, som

besegrar alla möjliga och omöjliga hinder, det fulla antalet mord, den onaturligt lyckliga upplösningen etc., etc. En stor new-foundlandshund och en sexårig flickunge syntes ha fått huvudrollerna, och handlingen var förlagd till Sverige.

»Men det är ju endast intrigen till en pjäs», utlät sig Wicklund. »Värsta arbetet återstår ju, nämligen att av uppslaget sammanfoga en pjäs, framställa de skilda karaktärerna, giva dem var sin roll, avdela handlingen i vederbörliga akter, scener o. s. v. Ni förstår.»

»Nonsens», svarade Holson. »Du behöver bara skriva upp, vem som skall spela den och den personen. Så kan di själva säga, vad di tycker, när di kommer fram. De veta ju alla, vad 'plotten' är. Jag känner en yankeepoj-ke, som är tusan så funny. Ilan kan vara med och dansa jig och sjunga some jolly songs, för det måste vara lite fm, annars likar piplet inte att si en play.»

Wicklund blev säkerligen perplex och kastade en vemodsfull blick på sin bordsgranne.Anderssonskans Kalle av Emil Xorlander; Svensk-Amerikansk upplaga illustrerad av Higgins.Det tog, enligt vad han berättade för mig, en lång stund (varunder flera vinbuteljer tömdes), innan han kunde övertyga Holson om sanningen av sitt påstående. Slutligen lyckades han dock.

»Nå, huru mycket ska' du ha för att göra pjäsen färdig?» frågade Holson slutligen.

»Tjugufem dollars», svarade Wicklund.

»AU riglit! och när kan jag få den? Jag betalar cash, of t our se.»

»I morgon bittida, men rollerna får du låta skriva ut själv.»

Därpå skjutsade Holson Wicklund hem till lians bostad, varpå Wicklund genast grep sig verket an och skrev i en sträcka till påföljande morgon, då det hemska, bloddrypande dramat var färdigt.

Holson blev belåten, Wicklund fick sina pengar, och pjäsen uppfördes verkligen en söndagskväll på nordsidans Turner Hall.

På programmet lästes: »Allt för guld, drama i 5 akter av A. B. Holson». Salongen var fylld till trängsel, ty Holson tillhörde flera föreningar, vilkas medlemmar arbetade för honom med kraft och energi.

Men — det vågar jag säga: Ett större spektakel har näppeligen varken förr eller senare presterats på denna scen.

»Allt för guld» gavs på nordsidans Turner Hall en gång, men det frenetiska bifall den mot-togs med, steg Ilolson åt huvudet. Och lian beslöt att slå ett stort slag — att bjuda svenskamerikanerna på »Hamlet -, och det till på köpet på svenska språket.

* *

o

Han fick skådespelaren Ville Åkerberg att läsu in och spela Hamlets roll samt» Kurres» redaktionssekreterare, Ninian Wternér — Stockholmstidningen avlidne C. A. Tolléen — att spela vålnad, och det gjorde denne med sådan kläm att han dammade till kyrkogårdsmuren, så att den rasade och högersidans kulisser följde med på köpet. Det var en vålnad, som kunnat skrämma slag på en elefant.

Horatios roll utfördes av Christopher Brusell, som nu är direktör för Svenska Teatersällskapet i Chicago och som besökte Sverige för några år sedan. Hans maka, Anna Brusell, spelade Ophelia.

Alla de övriga uppträdande voro obekanta storheter, vilkas namn jag ej erinrar mig. Vare det nog sagt, att drottningens roll utfördes av en mjölkpiga, nyligen anländ från mörkaste Småland.

Well, »Hamlet» kom upp och spelades för törsta (ocli sista) gången å Baums Pavilion i hörnet av Twenty-second street och Cottage Grove Avenue och »manager» Ilolson hade ingen anledning att rosa marknaden denna teaterkvällHerrskapet Brusell — Horatio och Ophelia

— hade en hund, som hette »Figge», och även denne hade de fört med sig innanför scenen.

Denna hund kunde dricka bier, som den värsta kalv kunde dricka mjölk. Och när vålnaden — alias C. A. Tolléen — gick och hälsade på kaggen mellan kulisserna, följde »Figge» troget med och fick i en bleckbunke sin beskärda del.

»Skål på dig, Figge!» sa’ C. A. Tolléen.

Men Figge sade ingenting — bara viftade på svansen, och tittade se’n i bleckbunken, och då han inte fick mera, började han stormtjuta, så att det hördes långt ut i salongen.

»Håll käften på dej, Figge!» sa’ C. A. Tolléen.

Men Figge höll inte käften.

»Det är bäst jag fyller rackan», sa' C. A. Tolléen, och det gjorde han också.

Efter det Figge lapat i sig tillräckligt med öl, var han verkligen i dubbel bemärkelse »djuret», och vålnaden-Tolléen var vänlig nog att bära bort honom och lägga honom i en skamvrå, där han fick sova ruset av sig.

Den roligaste episoden inträffade emellertid i fjärde akten. Kusken Holson hade kommit till den åsikten, att »Hamlet» var egentligen en mycket tråkig pjäs. Publiken var ej häller vidare nöjd med hundtjutet och »kulissraseriet» samtlade synbarligen och hörbarligen siu missbelåtenhet i dagen.

Fader Holson fattade då det beslutet, att »publiken behövde gaskas upp en smula».

Till den kraft och verkan, det hava kunde, och trots det, att han blev avrådd, klev han nämligen mot slutet av fjärde akten rätt in på scenen, viftade de uppträdande åt sidan med kalla handen samt började att i sitt anletes svett dansa en hej dundrande amerikansk jig.

Stolt marclierade han sedan ut mellan kulisserna. Säkert brydde han sig icke det minsta om, att pappa Shakespeare den natten vände sig ideligen i sin grav — var denna nu är belägen.

Efter föreställningens slut hundsvotterade han i stället de uppträdande och förebrådde dem, att de ej hade den minsta talang att kunna knipa publiken. Det var han, Holson, som hade räddat »Hamlet» från att göra fiasko, ehuru, som han påstod, »Ville Åkerberg varit rätt god i sitt spel».

Starke Ninian vågade han sig icke på, men fyllbultshunden Figge fick sig en spark, så att han dansade över hela scenen och slutligen blev vaken.

»Hamlet»-föreställningen slutade med stor förlust. Fader Holson klarade emellertid »skivan» genom att följande dag sälja ett par hästar. De voro lyckligtvis hans egna.Den svensk-amerikanske Sven Schoiander.

Den styvaste Bellmanssångare på luta, vi haft i Amerika — och dessutom en god skådespelare och ännu bättre tidningsillustratör, var den för några år sedan avlidne Gus Higgins.

Han kallades icke för ro skull »den svenskamerikanske Sven Schoiander». Hans mimik var lika ypperlig som Scholanders, hans frasering av orden nästan lika god, men hans sångröst var bättre.

Då han nu är saligen avsomnad, kan det icke precis vara indiskret att berätta litet om honom, och jag är säker på, att han där borta i sin grav på andra sidan Atlanten kommer att, som det heter på stockholmska, »gilla» denna min lilla skildring av honom.

* *

*

Man förändrar sig rysligt fort,' när man kommer till Amerika. Det fick Gustaf Lindströmerfara, när lian anlände till en släkting i Chicago.

Gustaf var stockholmare — hans far var utom yrkes idka re präst i en av våra sektkyrkor

— och han hade gått ett år på gymnasium; vidare hade han under en längre tid vistats vid »målareakademin» samt legat en sommar i Mariefred och »tagit studier». När nu äventyrslusten drog honom till den fjärran västern, hade han föreställt sig sin blivande tillvaro som en angenäm vistelse i sekelgamla urskogar, där han med staffliet på axeln och färglådan i näven kunde ströva omkring, njuta av den härliga naturen, aldrig sörja för morgondagen, utan endast ägna sig åt sin konst.

Men verkligheten motsvarade icke föreställningen, ty Chicago var särskilt på den tiden en ful och rökig stad — i synnerhet den del därav, där han kom att bo — med trottoarer av trä och gator av cederkubbar, och någon tillstymmelse till urskog finns det inte på flera mils omkrets.

Gustaf tog in hos en släkting och beslöt, att, sedan nu hans illusioner blivit så i grund gäckade, i stället taga den märkvärdiga världsstaden ' så mycket närmare skärskådande. Under tiden fingo färglådan och staffliet vila.

Men svenska kronor krypa väldigt fort ihop, när de förvandlas till amerikanska dollars. Envacker (eller om det nu var en ful) morgon kom släktingen in och sade:

»Ja, nu ä' dina pengar slut, och jag kan, of course, inte ha dej för intet. Jag har köpt dej en skovel här, och som di håller på och 'blocksätter streetet' litet längre ner, så ä' det så gott, att du går dit och söker dej ett 'job'.»

Släkten är svår överallt, men värst i Amerika.

Gustaf gick, ställde spaden utanför dörren och drog över till västsidan av staden, där han under en lång tid förde ett äventyrligt liv med irlän-darne i de ruskiga bakgatorna och för övrigt gav sjutton i hela världen.

Men Lindström var icke skapad för att göra ingenting.. .

Under sitt dagdrivareliv hade han hunnit lära sig engelska språket flytande och sätta sig in i amerikanska förhållanden. Han började nu söka plats och erhöll en sådan hos ett »photoengraving company» som — springpojke, där gravyrer och etsningar utfördes för alla slags illustrerade tidskrifter, journaler o. d. Så ofta tillfälle gavs, uppehöll han sig i artisternas rum för att studera deras arbetsmetod, såsom t. ex. det mekaniskt-konstnärliga sättet att skugga med parallella linier o. s. v., och efter att ha stannat hemma en vecka under förevändning av sjukdom inträdde han en dag till firmans förste man och visade honom en ritning, som han gjort efterfotografi. Provet visade sig vara bättre, än vad »artisterna» kuude åstadkomma, och Lindström fick plats med 12 dollars i veckan.

Under perioden på västsidan hade han förälskat sig i en dotter av »den gröna ön», men när så flickan dog, utböt han sitt på engelska något sällsamt klingande svenska namn mot det mera irländsk t-amerikanska Higgins.

Det dröjde icke länge, förrän lönen gradvis ökades till 40 dollars i veckan, och snart stod det att läsa i flera engelsk-amerikanska tidningar, att »Gus Higgins is without doubt our best pen-and inkartist west of New York.»

Dessutom förtjänade Higgins icke så litet på att själv giva soaréer, där han sjöng Bellmans-sånger till luta, och såsom en av de ledande krafterna vid Svenska Teatersällskapet.

Men ändock tycktes icke inkomsterna kunna betäcka utgifterna, ty Gus Higgins var en sorts »artist» även i det hänseendet, att han icke kunde handhava pengar. Överdriften i allt, som vän, som fiende, i klädsel som uppträdande, gjorde sig också gällande i slösandet av dollarn.

Aldrig framträdde dock hans excentricitet så hjärt som kanske den gången, då han valde sig en följeslagarinna genom livet.

På ett eller annat vis hade han blivit bekant med en eldare, som i New York rymt från en Atlanterångare. I Chicago hade eldaren blivit 4kär i en stockholmska, om vilken man hade åtskilligt att förtälja. Huru det var, bosatte sig de unga tu upp i stadens nordliga del.

En lördag beslöt en massa ungdomar, däribland Gus och »eldarefamiljen», att inköpa några bier-kaggar och bege sig ut i det gröna för att hålla en liten picnic. Antagligen inmundigade man där mera, än skäligt var, ty på hemvägen voro både herrar och damer åtskilligt ankomna, och när slutligen den sista kaggen, som ännu ej var

tömd, placerades på en trottoar och en av kavaljererna tog sig före att bjuda de förbigående på »bärsa», blevo samtliga manlige picnic-deltagare arresterade av ordningens upprätthållare, och damerna räddade sig endast genom att i tid taga till flykten.

Morgonen därpå lyckades Gus med goda ord och några dollars komma ut, men den stackars eldaren blev tvungen att vistas en del av sin »smekmånad» i häktet, men detta var ett intet mot, vad som väntade honom. Ty tidigt på måndagsmorgonen skyndade Higgins i sällskap med eldarfrun, som fattat tycke för hans såväl lockiga hår som blixtrande ögon, men kanske än mera för hans goda inkomster, ned till City Ilall, uttog tillåtelse till äktenskap, och inom tio minuter voro de lagligen vigda inför en fredsdomare.

Eldaren rasade till en början, när han ut-Anderssonskans Kalle av Emil Norlander; Svensk-Amerikansk upplaga illustrerad av Iliggins.släppts ur finkan, men fann sig slutligen i sin ställning som änkling, detta antagligen på den grund, att han saknade papper, med vilka han kunde göra sin rätt gällande. Han dunstade snart bort från den syndfulla »fläskpackaresta-dens» horisont.

* *

Ett par år senare kunde man i anglo-ameri-kanska tidningar läsa, huruledes en artist vid namn Higgins en afton kommit hem i något livad sinnesstämning och, då han av hustrun fått ett allt annat än vänligt mottagande, svarat med ett par revolverskott — i luften.

För detta fick han emellertid intet annat straff, än att han måste sätta 500 dollars i borgen för att icke på ett år smaka en droppe spirituösa.

»Ja vars», sa’ Gus, »men då måste hustru min också avgiva samma löfte, ty hon är inte en bit-bättre I»

❖ #

Gus Higgins fick sedan sin egen atelier och »gjorde » allra minst sina modiga 100 dollars i veckan. Denna atelier bar naturligtvis prägeln av den - excentriske anordnaren.

Väggarna till ateliern, vilka voro belamradederesoiiskans Kalle av Emil Koriander; svensk-amerikansk upplaga illustrerad av Higgins.med vapen, karikatyrer, gipsfigurer, urnor och gud vet allt, voro tapetserade med illustrationer, till vilka Higgins var mästaren. I taket hängde ett kinesiskt parasoll och kinesiska lyktor, till vänster fann man mitt emellan »Sven Scholan-ders» berömda luta och Venus Milo, 6om bar flor för ansiktet och en pince-nez (på näsan naturligtvis I), en dödskalle, vilken hade tillhört en irländsk murare, som för några år sedan fallit ned för en ställning och slagit ihjäl sig.

När amerikanska »bohemian artists», amerikanska tidningsmän eller jag själv och andra stockholmare voro samlade däruppe i ateliern, som var inrymd i nionde våningen av ett hus, då blev det luft i luckan.

Vi rökte, skämtade, vitsade och höllo långa tal för en ofantlig sköldpadda, som kröp omkring på golvet och som Gus skaffat sig som »husdjur». Higgins brukade då sända sin puckelryggige springpojke (som han havt »sjå» att skaffa en puckelryggig fästmö åt) ned till en saloon med irländareskallen och i den låta hämta upp ett drygt mått Kentucky-whisky, vilken man sedan lät sig väl smaka.

För övrigt buro möblerna och i synnerhet fönsterrutorna oförgätliga minnen av den natt, då Amerikas på den tiden styvaste boxare, »the champion of the world» John L. Sullivan, som sedermera blev »aktör», hedrade ateliern medsin närvaro, söp sig plakat och »kiuesade» i det i väggen inmurade kassaskåpet.

Ja, ovanstående äro endast några få drag från »den svensk-amerikanske Sven Scholanders> underbara levnadssaga . . .

Många glada minnen har jag om Gus Higgins, och just nu erinrar jag mig äventyret, huru vi som detektiver mottogos i Sarah Bernhardts klädloge på Columbia-teatern.Då Sarah Bernhardt uppvaktades på Columbia teatern av ett par detektiver.

Det är en dag för omkring tjugu år sedan. Handlingen är förlagd till världsstaden Chicago.

Vi hade just avätit en god middag och vid kaffet och cigarrerna säger Gus Higgins:

»Jag har två biljetter för i kväll till Sarah Bernhardt i ’La Tosca’. Vill du gå med och se på 'den gudomliga’?»

Naturligtvis ville jag det, fastän jag nästan hade glömt bort — skam till sägandes — all den franska, som salig lektor Schmidt vid »Nya Elementar» en gång i världen försökte plugga i mig.

Vi ha god tid på oss. Under vägen till den eleganta Columbia-teatern får emellertid Gus en idé — en sådan där vildsint idé, som endast kan uppstå i hjärnan på en originell artist, i all synnerhet, om han ätit en stark middag.

»Vet du», säger han, »jag funderar verkligen på att teckna av Sarah Bernhardt, och det justi hennes egen klädloge, och du eka, ta mej katten, intervjua henne.»

Jag stirrar på Gus och yttrar på engelska några ord, som på svenska närmast skulle kunna översättas med det bekanta uttrycket: »Har du fått flugan?»

»Visst inte!»

»Vet du då inte», frågar jag, »att den gudomliga under det här Chicagobesöket vägrat på det bestämdaste att ta emot några reporters eller tecknare? Mycket märkvärdigt för övrigt av henne, som brukar vara så svag för reklamen och alls icke otillgänglig. Men den här gången ha alla, som sänt upp sina kort till henne på Auditoriumhotellet, blivit nekade företräde.»

»Så mycken större ära för oss då, om vi lyckas, och det till på köpst i själva klädlogen.»

»Du är tokig. För övrigt är hon ju vid det miserablaste lynne i världen, för det man stulit ifrån henne en hel mängd juveler i New York.»

»Bali! Alla stora skådespelerskor få sina juveler bortstulna. Det vet du väl!»

Snart äro vi framme vid Columbia-teatern å Monroe street. Det fattas ännu trettio minuter, innan föreställningen skall börja.

Jag ämnar gå in stora ingången, då Gus slår mig på axeln och yttrar:

»Vad tänker du på, gamle gosse? SarahBernhardt träffas icke den bär vägen. Scen vägen, begriper du!»

»Har du något kort?»

»Begagnar sådana endast, då jag spelar poker.»

»Och jag har icke häller något.»

»Betyder minus. Vi ha ju våra repoiter-stjärnor.»

I Amerika bära i de flesta fall reporters för olika tidningar en sorts metallstjärnor å vänstra sidan av bröstet. Dessa stjärnor, vilka göra samma tjänst som våra tidningsmäns poliskort, äro ingraverade med respektive tidningars namn och fästas på västen innanför rocken. Liknande tecken begagnas av detektiver, medan den uniformerade polisens stjärnor äro åtskilligt större och bäras synliga utanpå rocken.

Efter denna lilla avvikelse från ämnet återgår jag till min berättelse.

Redan vid sceningången häjdades vi av en Cerberus. Gus viskar emellertid något i hans öra, samtidigt med att han trycker något i hans hand, och så slippa vi då in på scenen.

»Ja, så långt är allt gott och väl, men det är långt härifrån och till Sarahs klädloge», tar jag mig friheten yttra.

»Det är sant, men för den saken måste du nu sörja. Vi måste laga att vi få tag i Maurice först och främst.»

»Maurice, va’ är det för en — —»»Maurice, Sarahs son vet du väl! Och när vi fått tag i Maurice, anlitar du hela ditt franska ordförråd, förstår du, och säger honom helt enkelt, att vi äro två framåtsträvande tidningsmän, men

att hela vår framtid är förstörd, om vi inte

— — ja, om vi inte — kunna få träffa hans kära mamma i hennes klädloge.»

»Jo, det var allt ett trevligt uppdrag, du ger mig.» yttrar jag och drar åtskilliga djupa suckar.

Jag vet mig därför ingen annan råd än att bedja en av de franska skådespelarne, som skulle uppträda i stycket, föra oss till »monsieur Maurice». Med önskvärd förbindlighet ledsagar han oss till andra sidan scenen. Han ställer oss inför en ung man med intelligenta drag.

»Monsieur Maurice?»

»Oui.»

Nu stockar sig franskan i halsen på mig, men hur det än går, lyckas jag dock till sist göra begripligt för monsieur Maurice, att vi nödvändigt vilja träffa m:me Sarah Bernhardt.

Jag slår därpå upp rocken och visar min reporte rstjärna. Gus slår likaledes upp rocken och visar sin.

Från Maurices läppar flödar nu en störtström franska, av vilken jag inte begriper ett ord.

Men Gus står bara och nickar på huvudet och säger »oui». Så säger även jag »oui», och slutligen eäger även Maurice »oui». Vi säga allatre »oui», ocli med äkta fransk livlighet tager oss Maurice under armarne, och det bär i väg mellan kulisser och korridorer direkt till — Sarah Bernhardts klädloge.

Maurice träder efter en knackning på dörren först in. Han samtalar med någon därinne, kommer så ut, och med en rörelse av handen beder han oss stiga in.

Vi stå inför »den gudomliga». Hon har just kastat av sig ytterplaggen och uppvaktas av två kammartärnor. Sarah tilltalar oss genast på engelska — hon talar rätt god engelska, ehuru med fransk brytning — och frågar oss, vad vi veta angående hennes juveler, om de blivit tillrätta-skaffade och om man fått tag i tjuven.

Jag svarar i hövligaste ton, att vi tyvärr inte ha reda på det minsta om den saken.

Sarah blir arg och kastar en ström franska mot Maurice. Maurice blir arg, och enligt vad jag både förstår och ser, skäller han ut oss på gallernas ädla tungomål.

»Tillåt mig förklara, madame,» säger nu Gus, som börjar svettas, »vilka vi äro.»

Varpå han presenterar sig själv och mig.

»Och den stackars Maurice har tagit er för detektiver I Han sade, att ni svarade jakande, då han frågade er, om ärendet rörde mina juveler.»

»Förlåt, madame,» säger Gus, som nu harordet, »men vi svarade oui', emedan detta är nästan den enda franska, vi kunna. Vi begrepo inte det minsta av vad monsieur Maurice yttrade. Och vad stjärnorna beträffar, bruka ju vi reporters bära sådana lika väl som herrar detektiver.»

»Pauvre Maurice!» säger Sarah, och så kastar hon sig ned på en divan och faller i den våldsammaste av alla skrattparoxysmer. Maurice mäter oss med arga blickar, medan Gus och jag stå och förvåna oss över, att den största av tra-gedienner kan skratta så våldsamt.

När hon lugnat sig något, beder hon oss vara välkomna följande dag mellan klockan 2 och 3 på Auditoriumhotellet,

»Men,» tillägger hon, »hade det inte varit lör min stackars Maurice, som skänkt mig det här nöjet, hade ni aldrig fått någon intervju, mina herrar reporters. Tacka honom!»

Vi buga oss djupt för Maurice, men denne ser så arg och olycklig ut, att Sarah faller i en ny paroxysm av skratt, om möjligt våldsammare än den förra.

Då hon något hämtat sig, räcker hon oss si-ua fingerspetsar att kyssa. Vi avlägsna oss, medan vi bocka oss för

monsieur Maurice, som fortfarande ser arg ut, och för de båda kammartärnorna, vilka se ut som de mest levande av alla frågetecken — förutsatt nu, att frågetecken kunna leva.Utkomna i korridoren, höra vi ännu Sarahs skratt, men Gus och jag skatta vår lyckliga stjärna (eller här, rättare sagt, våra reporterstjärnor) för vad som hänt och gå att intaga våra parkettplatser å teatern.

Där blir publiken otålig. Det går en kvart över den bestämda tiden för föreställningens början. Det kommer sig av, att Sarah Bernhardt

skrattar ut--

Men så går ridån äntligen upp, och i »La Tosca» är »den gudomliga» åter sig själv. Det är en annan Sarah än den, vi sågo i klädlogen. Och att Gus och jag applåderade mest av alla i salongen, det förstå ni nog.Då jag var impressario för atleter.

Det var våren 1894 i Chicago. De bekanta atleterna Oscar Wahlund och August Johnson, av vilka den förre är död sedan flera år tillbaka, medan den senare innehar en saloon och ett »gymnasium» i New York, hade någon tid vistats i Chicago och förtjänat bra med pengar. 1' ör min egen del hade jag vistats där i nära på tio år och ämnade mig i dagarna hem till Sverige med min familj. Lukten från Chicago-flo-den och de världsberyktade slakterierna hade blivit mig för stark. Jag längtade efter brusande Norrström och skärgårdsluft.

Reskassan var inte så särdeles stor, varför jag eu natt låg och funderade över, hur man på nagot sätt skulle kunna förstärka den. Jag hade väckts ur min ljuva slummer, emedan jag tyckte, att Wahlund, som jag kvällen förut sett uppträda, kastat mig över en 22-vånings skyskra-pare, ocli det var klart, att jag skulle vakna, då jag kom ned på andra sidan. Tack vare dröm-mön, lick jag emellertid nu en idé. Jag väckte min hustru, och sedan hon vederbörligen gäspat, utspann sig mellan oss följande dialog:

»Varför i all världen väcker du mig mitt i natten?»

»Jo, ser du, min lilla duva, det är så, att jag fått en idé. Jag tänkte, att det inte skulle vara så dumt att bli impressario för di där Wahlund och Johnson, di där. . .»

»Märkvärdigt! Jag tyckte, att du kom hem nykter i går.»

»Alltid nykter, det vet du! Men ser du, innan vi resa till Sverige, bade jag tänkt, att det inte skulle vara så dumt att hyra dem för en tillställning i Rockford, där det bor så mycket svenskar, och därtill skulle fordras — låt mej si

— jo, endast en två hundra dollars.»

»Jaså, jag förstår ... Du vill, att jag ska' ta de där två hundra dollars ur reskassan, som du en gång givit mig hand om, men ser du den gubben går inte.»

»Men, min ängel...»

»Kommer aldrig på fråga, säger jag. Seså, låt mej nu sova.»

-i: :fs

Ja, hur jag nu lirkade med hustru min — har ni märkt, att fruntimmer äro rysligt svaga för smicker? — så fick jag ändå det där rörelse-kapitalet av 200 dollars. Jag sa’ åt min huvudredaktör, att jag tänkte bli impressario för atleter, och bad om en veckas tjänstledighet, vilket nådigt beviljades.

Nåväl! Det tog inte lång tid att engagera Wahlund och Johnson. De voro naturligtvis förtjusta över att få förtjäna ännu mer mynt. För att emellertid ytterligare öka styrkan i det till-ämnade företaget, engagerade jag också den bekante atleten och svensk-amerikanske brottaren Hjalmar Lundin. För att slutligen fylla programmet vid den tillämnade föreställningen å Rock-lord Opera House, engagerade jag vidare en violinist, en sångare och — mig själv.

Med en våldsam fart — ty så fort gå verkligen järnvägstågen där borta — reste jag nu till Rockford, välförståendes efter ett ömt farväl av min maka. »Sällskapet» skulle naturligtvis komma efter. En tidningsman,

som dessutom är impressario, kan naturligtvis inte gärna taga m på något annat än första klassens hotell och som det inte fanns mer än ett sådant i Rockford, *°g jag in där. Detta hotell kallades Nelson Hotel och ägdes av den svensk-amerikanske millionären William Nelson, en son till strumpstick-ningsmaskinens uppfinnare.

Ni må tro, att en impressario för atleter — i synnerhet i Amerika — har mycket att göra. Här var nu först att hyra teatern eller operahu-set, som Thaliatemplet kallades, vidare hyra Tolk att gå ut och klistra upp affischer på knutarne, i egen hög person besöka tidningsbyråerna och där svära på, att Wahlund var fullkomligt lika stark som minst två andra av världens starkaste karlar tillsamman, en sak, som ingen tvivlade på, endast man satte in en större annons i tidningen. För pengar kan man i Amerika få folk att tro vad som hälst, och jag misstänker, att förhållandet är ungefär detsamma lite varstans. Last but not least var det att i några framstående medborgares sällskap, vilka lovade »arbeta» för företaget, besöka stadens förnämsta krogar och treat the crowd, d. v. s. bjuda över lag.

Detta var ett nödvändigt ont, som varken var eller är något lätt jobb. Försök bara!

Dagen före föreställningen anlände sällskapet. Jag passade genast på att introducera de starke männen för millionären-hotellägaren »Bill» Kelson. Han blev ögonblickligen så förtjust i dem

— i mig var han förtjust i förut — att han inviterade oss till stadens ultrafashionablaste klubb.

Säg, va’ ä' det fatt med Stora sällskapet i Stockholm? Varför inviterar dom inte atleter till sitt locus? Något anseende ha dom då egentligen inte att sätta på spel.

På klubben smattrade emellertid champagne-korkarne, och vi blevo där introducerade för fyra hrr stadsfullmäktige, gynnare av all slagsatletisk sport. »Bill» Nelson framkastade nu det förslaget, att jag dagen därpå borde anordna en av de i Amerika så vanliga gatuparaderna, d. v. s. hyra en musikvagn med musikanter, varefter sällskapet skulle följa efter i kalescher. På så sätt skulle vi åka genom stadens förnämsta affärsgator.

»Ni har rätt, Bill», sa’ jag. »Idén är förträfflig, och jag skall genast i morgon bittida ta i tu med saken.»

»Och så måste du tala med en skyltmålare, så att du kan sätta stora skynken på hästarna, och på skynkena skall det med stora bokstäver stå:

Wahlund, the Swedish Hercules.

Rock/ord Opera House.

To-night!

»Alldeles riktigt, Bill! Även det skall ske.»

Extra utgifter, tänkte jag, men säkerligen också extra inkomster. Anyo smällde champagne-korkame, men på grund av morgondagens viktiga arbete måste såväl impressarion som atleterna vara mycket försiktiga. Detta voro däremot inte de fyra stadsfullmäktige, och då vi bjödo farväl, voro de, vad man på engelska kallar, beautifully clrunJc (hänförande druckna) samt svuro vid Abraham Lincolns skägg på, att de skulle åka med i morgondagens stora parad.Allt var klappat och klart, då fram mot kl. 1 e. m. följande dag den stora paraden satte sig i rörelse. Först kom don av åtta kolsvarta hingstar dragna stora musikvagnen, i vilken 17 hyrda musikanter i lysande uniformer tagit plats.

Därefter kommo i kaleschen n:r 1 nedteck-naren av dessa rader samt de tre atleterna Wahl-lund, Johnson och Lundin. I kaleschen n:r 2 åkte övriga medlemmar av sällskapet, som ytterligare blivit förstärkt med två lokala förmågor. Därefter kommo i kaleschen n:r 3 de fyra stadsfullmäktige, klädda i skinande cylindrar och väldiga florshuvor (från föregående kväll).

Stadsfullmäktige i Rockford är o ett betydligt mera tillmötesgående folk än Stockholms av dito slag.

Den sista vagnen utgjordes av en väldig expressvagn, på vilken alla atleternas vikter placerats. Det var en annons så god som någon. Då jag var tämligen liten, jämförd med mina med-åkande, hade jag placerat ett par

vagnsdynor under mig. Detta gjorde, att jag kom att sitta högre än de starke männen, och många togo mig därför för Wahlund. Hundratals representanter för det unga Amerika, särskilt skoborstarpojkar och tidningspojkar, sprungo efter vår vagn, och en av dem, kommer jag ihåg, pekade särskilt på mig, i det han sa' (naturligtvis på engelska);Atlet.»Sörru på Wahlund, du! Den du kan allt ge en storsmoekan!»

Överallt, var paraden drog fram, hälsades den med jubel. Flere gånger voro vi tvungna att erkänna ovationerna genom att lyfta på våra hattar. Förbaskat trevligt nöje var det i alla fall! Jag kände mig precis som en kung, general eller något dylikt. Säkert är, att så stor har jag aldrig känt mig i hela mitt liv och för visso aldrig kommer att göra det mera.

Av de stycken, som musikbandet spelade under vägen, kommer jag särskilt ihåg den då populära: See the conquering hero comes (Se, den segrande hjälten kommer!).

Efter det paraden dragit genom de huvudsakliga af färsgatorna, »blåste» vi alla in på en fashionabel restaurant, för att släcka törsten. Platsen blev snart belägrad av folk, och värden fick sig en extra recett.

Föreställningen skulle äga rum kl. 8. Kl. 7 kunde man se en ensam man stå utanför Opera House. Det var impressarion. Han tittade upp mot stjärnorna. Men han kunde ingen stjärna se, endast tunga ovädersmoln. Det såg ut, som om tusen cykloner, dessa de enda sopåkare, som finnas i Förenta Staterna/'voro i annalkande. Om några minuter bröt det löst. Om det rägnade? Herre min styver, sa' bond' om riksdalern, gubben Noaks syndaflod var jäm-förelsevis riktigt vackert väder mot det här. Om det blixtrade? Ja, så att man inte kunde se blixten till och med.

Följden av detta hiskliga oväder blev naturligtvis den, att endast »alla fribiljetterna» infunno sig på parkett. »Hyllan» (här kallad Negerhimlen) var redan kl. strax efter 7 fullsatt med en larmande skoborstarpojkpublik. Tack, skoborstare i Rockfordl Hade ni inte kommit, hade impressarion antagligen gått och dränkt sig i det vatten, som strömmade ned utanför,

Tala om ett tungt hjärta I Mitt var tyngre an alla atleternas vikter tillsamman, då föreställningen började med, att jag läste upp mitt stora skaldestycke: If I were strong as Wahlund, Johnson and Lundin (Om jag vore stark som W ahlund, Johnson och Lundin) samt talade om, vad jag i så fall skulle göra. Detta skaldestycke, mot vilket Tegnérs »Svea» egentligen är bara bosch, mottogs med skallande applåder inför öppen ridå.

Följde så de andra numren i snabb ordning. Lundin väckte uppseende genom att uppbära 15 karlar på bröstet. Slutnumret — Wahlund och Johnson — var en enda oavbruten succes. Jag trodde, hela »Negerhimlen» skulle ramla ner. Sådant hiskligt oväsen var det där uppe. När slutligen Wahlund lyfte 22 personer, däribland de fyra stadsfullmäktige med sina tunga huvud, ville jublet aldrig taga någon ända,Jag förbigår detaljerna vid uppgörelsen. Tack vaie den befolkade Negerhimlen och att »Bill» Nelson ädelmodigt skänkte efter hotellräkningen samt att atleterna läto pruta med sig, gick det någorlunda jämt ihop. Men rörelsekapitalet på 200 dollars var puts tceg.

Då jag kvällen därpå hemkom till min ringa boning i Chicago, kom hustru min emot mig.

Hon kysste mig icke. Hon frågade bara:

»Nå, vad har du kvar av mina 200 dollars?»

»Minnet», svarade jag, »det oförgätliga minnet.»

Hon förstod mig så väl, att hon aldrig sa' ett ord åt mig på flera dagar. Men hem till Sverige reste vi i alla fall.En Bellmansdag hos Chicagos kineser.

Det var den 26 juli 1892. Jag var på den tiden redaktör av »Humoristen», Amerikas enda svenska skämttidning, och dess utgivningsort var naturligtvis våra landsmäns huvudstad i Förenta Staterna, den mycket fula syuderskan Chicago.

Dagen var brännande het, och jag satt och svettades icke blott i mitt anletes, utan i hela min lekamens svett, för

att kunna hitta på något, som enligt transatlantiska begrepp skulle kunna göra anspråk på benämningen »kvickt». Men förståndet stod stilla. Liksom kroppen hade det ej den minsta lust att taga sig någon motion i 41 graders värme (Celsius), och det kan väl knappast någon undra på häller. Då inträdde på redaktionsbyrån mr Gus Higgins.

»Hallå, beklagausvärde unge man!» tilltalade mig Higgins på sin vanliga jargon, »fyrdubbelt beklagausvärde unge man, som en vis försyn straffat med att vara skämttidningsredaktör i detta land av bondtjuvar och tjuvbönder, mutkolvar ochbrackmillionärer, dollarprinsessor och pigäscher, guldgruvor, fläskskinkor, järnvägsolyckor m. m. sådant — hallå, säger jag, vet du, vad det är för dag i dag?»

»Ja, i Sverige kallas den för Bellmansdagen, men vad den kallas för i det här landet, har jag inte reda på.»

»Och det kan göra detsamma», yttrade Iliggins, »huvudsaken är, att Bellman måste firas, och såsom varande den originellaste av alla svenska skalder måste han också firas på ett originellt sätt. Chicago var aldrig ens påtänkt på Bell-mans tid, men just här skall han i dag komma att bli firad så, att både han själv och bror Hallman och bror Kexell skola bli belåtna där uppe i sin Olymp. Kan du slå dig lös och ledig?»

»Får väl försöka — för Bellmans skull!»

»Rätt så! Ekipaget står utanför dörren, och min luta ligger i vagnen. Etthundrafemtio dollars har jag dessutom på fickan, så här vila inga ledsamheter, må du tro! Kom nu bara!» manade Higgins.

Redaktionslokalen var belägen på nedre botten, så att det var inte mänga steg att gå.

»Var är vagnen?» frågade jag, då vi kommo ut på gatan.

»Är det nog det här?» frågade Higgins och pekade på en skraltig expressvagn, som stod utanför porten,»Den där» — jag höll på att tappa andan av förvåning — »ska ... ska’ vi åka i den?»

»Naturligtvis! Du må tro, att jag haft ett sabla sjå att snoka upp den. Jag ville ha tag i den fullaste kusken, den mest rådbråkade vagnen och den uslaste kampen, och jag tror nästan, jag har lyckats.»

»Det ser nästan så ut», svarade jag, »men detta är icke värdigt fader Bellman».

»Jo, det är just vad det är, för det är originellt», svarade den ohjälpligaste av artister. »Lägg dig i vagnen, kusk, och vakta min luta! Jag kör själv.»

»Ska' jag?» började denne, som befanns vara svensk», ska’ jag ...?»

»Ja, du ska’ luta dig bredvid min luta», vit-sade Higgins och äntrade upp på kuskbocken samt gav mig ett tecken att sätta mig bredvid.

Mycket går för sig i Chicago, som icke precis passar i Stockholm. Säkerligen skulle det här väcka en viss förvåning, om Hasse Z. eller någon annan av våra många skämttidningsredaktörer skulle på Bellmansdagen komma åkande i en expressvagn på Drottninggatan.

Men icke en människa fäste någon uppmärksamhet vid »Humoristens» redaktör, då han, dragen av en eländig hästkrake med en till både utseende och sätt originell artist som körsven, och med en tämligen ankommen kusk liggandei vagnen bakom sig, åkte den stora huvudgatan North Clark i Chicago över svängbron och vidare South Clark nedåt.

»Vart ämnar du köra?» frågade jag Higgins.

»Ned till Hip Lung och Hop Sing. Jag har fått för mig, att jag i dag skall göra John Cliina-man bekant med Karl Mikael Bellman.»

»Galenpanna!» var allt, vad jag kunde yttra.

Gns Higgins var väl bekant i Chicagos kinesdistrikt, och jag hade ett par gånger besökt detsamma i hans sällskap. Han var en ivrig kurio-sitetssamlare och tillhandlade sig allt som oftast kinesiska konstföremål, och då han icke

såg på slanten, säger det sig självt, att han var mycket gärna sedd av det himmelska rikets snedögda söner, av vilka Hip Lung och Hop Sing voro de kanske förnämsta representanterna i Chicago. De voro också tämligen väl hemmastadda i engelska språket.

Slutligen voro vi framme vid Hip Lungs stora butik å South Clark street. Higgins gav tömmarna åt den halvsovande kusken, tog sin luta, som för övrigt var väl inhyst i ett fodral, samt gav mig ett tecken att följa sig.

Vi inträdde i Hip Lungs beryktade lokal.

* *

»God dag på er, gamla trindskallar och Con-fucii-gubbar», hälsar Higgins på renaste svenska*•

< I

<le tre kinamän, som komma fram från bakre delen av butiken och grina som solvargar, allt medan de trycka sina egna händer.

Jag ser, att Higgins också står och trycker händerna på sig själv, och jag erinrar mig nu, att detta är det kinesiska sättet att hälsa, varför jag också trycker mina egna händer, medan jag gör en lätt bugning för »de gula aporna».

»Tillåt mig», fortsätter Higgius fortfarande på svenska, »att för er introducera mr Singlia-sing, en mycket stor svensk mandarin av tionde byxknappen».

Higgins gör därvid en stor gest, pekande på mig.

Kineserna, som naturligtvis icke förstå ett ord, grina fortfarande med hela ansiktet, och det säger sig självt, att även jag har svårt »att hålla mig för grin».

»Var är Hip Lung?» frågar Higgins slutligen på engelska.

»Oh, yes!» blir svaret och en av kineserna försvinner för att söka upp butikens innehavare, den för övrigt rikaste kinesen i Chicago.

»Hör du, din ambulerande loppcirkus!» tilltalar Higgins en av kineserna, »har du någonsin rökat opium?»

»Opium — oh, yes!» svarar denne och grinar med tänderna samt smackar med läpparna.

»Och du, din skelande stinkbomb», vändersig Higgins till den andra kinesen, »har väl också rökat opium?»

»Opium — oh, yes», blir även här svaret.

Det är tydligt, att kinesernas engelska ordförråd icke är vidare stort.

Men nu infinner sig Hip Lung, och han har icke mindre än åtta ä tio kineser med sig.

Higgins introducerar mig för Hip Lung, och vi hälsa på varandra genom att trycka våra egna händer, varefter konversationen snart är i full gång. Hip Lung är mycket väl hemmastadd i engelska — det är endast uttalet, som är mot honom. Higgins låter Hip Lung veta, att dagen i dag är en mycket betydelsefull dag för den svenska nationen. Det är nämligen »the day of Bellman». Bellman är för Sverige, upplyser Higgins, vad Confucius är för Kina.

»Is that so»?» spörjer Hip Lung, som naturligtvis aldrig hört talas om Bellman.

»Jo, det kan du hålla din hårpiska på», svarar Higgins. »Både Confucius och Bellman voro stora religionsstiftare, och i grund och botten äro deras läror varandra tämligen lika. Apropå det, var inte Confucius musikalisk?»

Ja, om den saken kan nu inte Hip Lung lämna besked.

Higgins påstår emellertid, att han läst om, att Confucius hade varit mycket musikalisk, och upplyser samtidigt om, att Bellman var mycketmusikalisk samt att lian gärna vill föredraga några av den store religionsstiftarens hymner.

»Men först skola vi ha några buteljer risbrännvin», yttrar Higgins.

Det är just rätta sättet att ta' Hip Lung. För det risbrännvin, han säljer och utminuterar, betingar han sig ett pris av tre dollars flaskan och han inhöstar därmed en förtjänst av många hundra procent.

»Alla skola vara med!» befaller Higgins.

Glas och flaskor komma fram. Flaskorna se konstiga ut, men glasen, som fyllas med den gulbruna, sötsliskiga på samma gång som starka och fräna drycken, äro vanliga amerikanska whiskyglas.

»Skål!» säga alla kineserna i korus, då vi höja glasen.

Det skulle roa mig att en gång träffa representanter för ett folkslag, vilket icke har reda på, vad ordet »skål» betj'der.

»Jag vill nu på denna dag sjunga för er, kautschuksgubbar, några av fader Bellmans odödliga sånger», yttrar Higgins på svenska.

»Vad var det ni sa?» frågar Hip Lung på engelska.

»Jo», svarar Higgins på samma språk, »jag säger att jag skulle för denna intelligenta publik, ehuru jag är därtill fullkomligt ovärdig, vilja sjunga några av vår svenske Confucius' sångerVill ii i vara god och upplysa cdra värderade landsmän härom, mr Hip Lung?*

»Med nöje, sir!» svarar denne. Han yttrar därpå några ord till kinamännen, som taga på sig en andäktig min. Det gäller ju att lyssna till »religiösa hymner». Emellertid se de pisk-försedda gulingama så innerligt löjliga ut, att jag måste bita mig i fingrarna, för att inte alldeles explodera av skratt.

»Mowitz blåste en konsert på tre byttor en afton, se'n balen var sluten», börjar Higgins.

Då sången är slut, se kinamännen, som tyckas mycket förtjusta, frågande på varandra. Antagligen veta de icke, om det riktigt passar sig att applådera den svenske Confucius' sånger.

»Bellman var en mycket glad Confucius och tyckte mycket om applåder», finner sig Higgins därför föranlåten att upplysa Hip Lung om och denne talar återigen om saken för sina landsmän.

Och nu, när Higgins drar den ena Bellmans-biten efter den andra, blir det ingen ände på applåder. Ryktet om den svenske sångaren, som firar den svenske Confucius inne hos Hip Lung, har emellertid gått ut över hela kinesdistriktet, och snart är dennes butik, ja, hela hans trevåningshus överfyllt av »himmelska söner», som få sig den ena Bellmanssången efter den andra till livs.

Och Hip Lung, som icke blott har en butikAndevssonakans Kalle av Emil Koriander; Svensk-Amerikansk upplaga illustrerad av Higgins.med konstföremål, utan innanför denna också restaurant, spelhus och rum för opiumrökare, får sälja mycket risbrännvin den dagen, varför också hela hans anlete skiner av belåtenhet.

När Higgins till sist sjungit ett tiotal sauger

— under vilka han icke alldeles glömt läska sig med det kinesiska risbrännvinet — är stämningen ganska hög.

Higgins synes vilja vila sig, och Ilip Lung ger nu till några kinesiska musikanter order om att spela till Bellman, den svenske Confucius' ära. Underliga instrument, ett par påminnande om vanliga huggkubbar, gong-gonger och besynnerliga flöjter dragas fram ur butikens gömslen och hörn och tio män sätta sig i ring på golvet samt göra sig redo att traktera desamma.

På ett tecken av Ilip Lung börjar nu »musiken». Nog har jag hört mycket oljud i mina dagar, men maken till helvetiskt oväsen och larm ha varken förr eller senare mina öron förnummit. Och att tänka sig, att allt detta skedde till Bellmans ära!

Gamle Karl Mikael! Hade du icke förr vänt dig i din grav på Klara kyrkogård, säkerligen gjorde du det den 26 juli 1892.

Emellertid har Higgins på kinesiskt vis satt sig på golvet, allt medan han ropar på engelska:

»Bravo, bravo! Mycket bra! Bellman vara mycket glad Confucius.»Och ju mera han ropar, desto ivrigare bli musikanterna, desto mera infernaliskt — om möjligt — oväsendet. Det låter, som om alla avgrundens makter sluppit lösa.

När kinamännen, andfådda och svettiga, äntligen slutat sin musik till Bellman-Confucius' ära, komplimenteras de på det högsta av Higgins och Hip Lung, och eder ödmjuke tjänare kan ej häller annat än tacka dem — för att det är slut, tänker jag emellertid för mig själv ...

En del av gästerna avlägsnar sig nu. Hip Lung är nog generös att inbjuda Higgins och mig samt några av sina landsmän på middag i restaurangen.

Det blir en äkta kinesisk middag med hajfenor, svalbon, och andra sorts läckerheter, som europeisk smak och europeiska magar ha svårt att komma underfund med, men som John Chi-naman värderar lika högt som en äkta stockholmare sillsalaten »dagen efter».

Higgins håller tal för Confucius på svenska, och väl är det. att han begagnar sig av detta språk. Hade Kinagubbarna endast förstått en 20-del av vad han yttrade, hade jag ej velat giva mycket för hans liv.

Efter det Higgins slutat, giver han Hip Lung på engelska en fin vink om, att någon bör på kinesiska tala för Bellman.

»Det allra finaste», upplyser Higgins, »närman skall tala om ett annat lands storheter, är, att inan då begagnar sitt eget lands språk. Eller hur, mr Singliasing? frågar han, i det han vänder sig till mig.

»Det brukas så i Europa, mr Hip Lung», svarar jag, i det jag ställer mina ord till Hip Lung.

Varpå denne gentleman håller ett längre tal på kinesiska för Bellman. Bellman och Confu-cius, vilket senare namn jag tycker han uttalar precis som »konfys», äro de enda ord, vi kunna uppfatta. För min del är jag övertygad om, att han i vackert blomsterspråk prisar Karl Mikael och alls ej rackar ned på honom, som Higgins nyss gjort på Confucius. Ganska antagligt är det också, att det är första gången, som någon på kinesiska språket håller ett festtal för Nordens Anakreon — låt vara, att det gällde religions-stiftaren Bellman.

Efter det vi nedlagt pinnarna, d. v. s. avslutat måltiden — appropå, att äta på kinesiskt vis påminner något om att spela diabolo — bjudas vi på en erfarenhet, som jag varken förr eller senare genomgått- och som jag, hoppas jag, också för framtiden skall få slippa, nämligen att röka opium.

Från restaurangen går en lång gång till bakre delen av huset, och här finnas tre rum med chäslonger. Dessa äro särskilt avsedda för opiumrökare.Higgins lägger sig på en chäslong och jag på en annan, varefter piporna stoppas och räckas oss av två kineser. Jag antager, att sju å åtta minuter förgå, innan det narkotiska giftet börjar verka på mig. Jag känner mig, som 0111 jag skulle sväva långt bort i rymden och se jorden under mig. Den ena hallucinationen följer efter den andra. Beslöjade kvinnliga väsen sväva omkring mig. Jag vill gripa dem, men de segla bort i rymden som luftiga skyar. Musik — icke * kinesisk», utan smältande, ljuv musik, som jag aldrig hört maken till, fömimmes på avstånd och till sist börjar hela rymden glänsa i de mest skiftande, .underbara färger.

Men så småningen återkommer jag till mig själv. Jag ser ånyo rummet med dess chäslonger och rökare och finner min vän Higgins sittande bredvid mig.

»Nå, bur käns det?» frågar han.

»Jag har de mest förfärliga kopparslagare», yttrar jag. »Och du då?»

»Tack, likaledes!» svarar lian.

Vi gå tillsammans ut i restaurangen, där vi träffa Hip Lung och upplysa honom om, att vi må förfärligt illa. Han småler småslugt och ill-parigt, varefter han blandar ihop en dryck, som, enligt vad smaken säger mig, innehåller en stor del bikarbonat, och efter det vi svält ett halvt dricksglas vardera av denna, känna vi oss be-tydligt bättre. Men båda lova vi varandra, att vi aldrig mera skola röka opium . ..

Vi begiva oss därefter till Hop Sings närbelägna butik, där Higgins beställer kinesiskt ris-brännvin och till sina snedögda vänners stora förtjusning »drar» den ena Bellmansbiten efter den andra.

Klockan är snart tolv, och Higgins har gömt det bästa till sist.

Genom den öppna dörren från den Hop Sing-ska affären på South Clark street höres trubadurens stämma:

»Vem är, som ej vår broder minns?»

Ja, säg — vem är det av oss svenskar, som icke alltid, men särskilt den 26 av julikvällarna minnes honom, minnes Karl Mikael Bellman!Huru en amerikansk tidningsman refererar.

Det finnes ingen i hela universum, som kan förvränga sanningen på ett så nonchalant sätt som en amerikansk tidningsreferent. Han kokar soppa på en spik; han bygger berg av ett sandkorn. Men i Amerika fäster man sig aldrig vid sådana där småsaker, man är så van vid det, och det kallas endast att »förgylla upp». Följande är ju egentligen icke något teaterminne, men då händelsen tilldrog sig efter en soaré i »fläskpackarstaden», anser jag, att den bör relateras, samtidigt som den belyser och ger ett bevis på, huru en amerikansk skribent »förgyller upp».

En ung man, som var anställd vid en av de svenska tidningarne i Chicago och dessutom ibland uppträdde som skådespelare, hade en kväll lånat sin förmåga till ett soaréprogram. På hemvägen blev han överfallen av en av de många irländska rövareligorna på stadens nordsida samt fråntagen Överrock, bonjour, väst och hatt. Möjligt är nog, att svensken hade en lindrig flors-huva samt på grund därav var lättare att röva,men i alla händelser är det allt bäst att å en avlägsen gata förhålla sig lugn inför en samling av dessa den s. k. »gröna öns» söner.

Huru det nu var, fick John Murphy nys om saken — och det var tillräckligt.

John Murphy, medarbetare i The Evening Post och begåvad med ett skämtsamt lynne, var god vän med den svenske yrkesbrodern och ansåg sig antagligen därför äga rättighet att i den tidning, vid vilken han var anställd, relatera förloppet på följande drastiska vis:

En antastad poet.

Sorglig erfarenhet av Ville Strömberg, eljes benämnd Strawberry.

En historia om poem och stråtrövare.

Efter en afton, rik på triumf, förlorar den svenske diktaren sitt poem och sina kläder.

Strömberg är hans namn, men han är bättre känd bland amerikanare som Strawberry (smultron).

Strawberry är ett inhemskt namn, mer väl-klingande familjärt och musikaliskt för det illi-noiska örat än det svenska cognomen Strömberg.

Strawberry är av ryktet känd som »Den blekansiktade poeten från Kinzie street». Han diktar vackra visor i de svenska tidningarne i Chicago.Hamlet................. Sara Bernhardt.Well, som herrskapet vet, gav Gus Higgins en lysande »Scatterj agger bag» (på svenska: »fyll-bänk») för sina landsmän sistlidne söndags afton. Strawberry var naturligtvis i sin glans. I själva verket var Strawberry den förnämsta dragningskraften på scenen. Strawberry kom beväpnad med ett manuskript — hans senaste och största poem, ett svenskt chef d'oeuvre, ett arbete, som, läst på nationalspråket, slog med häpnad till och med de dumma norska åhörarne och kom även de mest vakna av de äldre damerna att falla i sömn. Men de små vackra flickorna föllo däremot icke i sömn; tvärtom blixtrade dessa ljus-håriga älsklingar från midnattssolens land av vakenhet, när Strawberrys hexametrar flöto fram liksom sockersirup utför en isbelagd kälkbacke. Och de rullade sina ljusblå ögon, när de lyssnade till de strömmande versfötterna och uttryckte sin beundran mer trånande än änkeblivna hönor, då de blickade på den inspirerade unge mannen från Kinzie street och viskade: »åh, en så'n stilig karl!»

* *

När Strawberry såg det intryck, han gjort, rullade han stolt och lycklig ihop sitt manuskript. Efter soarén begav

sig Strawberry hem. Han var iklädd sina bästa kläder, och när han tankfull vandrade nedåt Market street med sin drag-spelshals utsträckt och iusupaude inspiration från den glänsande fullmåuen, kan ej hans utseende i ord beskrivas,

1 grannskapet av Market och Oak streets bor en massa av den lägre klassens svenskar, vilka äta med fingrarna, och när nu några av dessa (svenskarna) fingo syn på Strawberry, antogo de genast, att en man med sådan underbar hals måste vara underbart rik, och de beslöto därför att antasta honom.

De antastade honom.

Well, var och en vet, att en poets rikedom existerar mera i hans fantasi än i hans fickor. Strawberry kände sig naturligtvis riktigt uppblåst av rikedomar, men de funnos alla i hans fantasi.

När den lägre klassens svenskar grepo tag i hans urkedja, funno de en nyckel i den andra änden i stället för en klocka. En nyckel gör i en poets inbillning samma nytta som en klocka. Det måste emellertid ha varit nyckeln, som gjorde tjuvarna ilskna och som kom dem att ropa på mer substantiella värdesaker. Strawberry drog då fram sitt manuskript och räckte det åt dem.

»Delta är allt, jag äger», sade han. »Men «let är värt millioner. Tag det och bjud på en whisky, oeh vi äro kvitt.»

Den lägre klassens svenskar, som äta medfingrarna, blevo ilsknare än någonsin. De vägrade att antaga förslaget. De togo poemet och revo det i småbitar. Varefter de grepo Strawberry i kragen och togo av honom överrocken.

Därpå behandlade de hans bonjour, hans väst, hans skjorta, hans — men ni känna ju till resten

— precis på samma sätt. Med dessa värdefulla klädespersedlar avlägsnade de sig.

En halvtimme senare fann en poliskonstapel ett darrande föremål i en gränd uppe på nordsidan. Det var en blekansiktad, dragspelshalsad poet, vilkens hela kostym bestod av två nummer av Svenska Kuriren.

Detta är orsaken, varför Strawberrys tidning denna vecka lider sådan brist på poesi; det är också orsaken, varför poliskonstaplarna på nordsidan äro på språng efter vissa hittills ej påträffade lägre klassens svenskar.

Så där refererar man i Chicago.

Det kallas, som sagt, att »förgylla upp».

Men när Strömberg, eljes benämnd Strawberry, en kort tid därefter mötte mr John Murphy, så dröpo båda in på närmaste saloon och tömde några cocktails, precis som om ingenting hade passerat.En kväll med Södra teaterns gamla kapellmästare.

Musikdirektör Emil Becker och jag voro intima umgängesvänner redan i Stockholm.

Det var under hans glansperiod, då han var orkesteranförare vid Södra teatern. På den tiden ansågs det som en ära att få räkna sig till Emil Beckers umgängeskrets, och hans små impromtu-matinéer, vilka gingo av stapeln i hans lilla, men eleganta våning på »Lagårdslandet», voro särdeles gouterade. Eftermiddagarne ägnade han odelat åt sina vänner; vid middagen hölls öppen taffel, där en eller flere konstnär smagar fylldes »utan penningar och för intet».

Ty värden var den personifierade frikostigheten. Hans börs, hans hem, ja t. o. m. hans garderob — stod till hans vänners förfogande.

Och dessa vänner voro med få undantag tidningsmän eller »konstnärer» — icke alla erkända och firade, det ska' gud veta, men ofta oförstådda genier, som ännu ej lyckats armbågasig fram. Kvicka och intelligenta karlar måste let emellertid vara, annars ville Becker icke ha något med dem alt skaffa.

Att jag kom med i detta egendomliga kotteri, berodde på, att jag hade en god vän, som var god vän ined Becker och som bodde vid Mose-backe torg och var inackorderad på teaterkällaren och för övrigt kände varenda en i hela teatersällskapet. Allt sedan min gröna ungdom har jag haft en ovanlig klockarkärlek för teatcrfolk och har det, gudi klagat, ännu i skrivande stund.

Men för att återvända till Becker: han var för god mot sina vänner och värst mot sig själv. Och så gick det, som det alltid går i slika fall: det bar utför — —

*

Jag hade vistats några dagar i Chicago, då jag lämnade mitt hotell vid Canal street och med beklämt sinne vandrade uppåt Madison street.

Min kassa var i det närmaste slut. Ännu hade jag ej träffat någon landsman, som jag kunnat rådfråga angående arbete.

Nog hade jag sport hotellvärden (som var tysk och med vilken jag på knagglig skoltyska lyckades göra mig förstådd), om icke svenskarne företrädesvis uppehöllo sig i någon viss trakt av den stora staden, men han hade försäkrat mig, att så icke var förhållandet — angelägen som hanvar att behålla mig som gäst, så länge jag hade en cent i fickan.

Som sagt, jag vandrade uppåt Madison street, vek om hörnet och tågade sagda gata västerut ett stycke utan något bestämt mål, då mina musikaliska öron uppsnappade tonerna av ett piano från en av de jättestora salooner, som äro belägna vid denna gata.

Ofrivilligt kastade jag en blick på krogen. Utanför dörrarna voro tvänne skyltar uppsatta. 1'å den ena lästes: Free concert cvery nig ht from 8 to 1och på den andra: The Jan/est glass of heer in thc city — only 5 cents. Till yttermera visso hade artisten på skylten målat ett fyllt Ölglas av ofantlig storlek.

Billig hundfröjd! tänkte jag.

Handen dök ned i vänstra byxfickan, vari jag städse förvarar småmynt. Jo, där funnos ännu några 5-centare! Jag tågade in och slog mig ned med en vemodig tanke på gratiskon-serterna i Berns Salong. De så mycket utpuf-fade bierglasen voro nog ofantligt höga, men också nästan lika spetsiga nedåt som de veritabla svenska brännvinsglasen. Från pianot, som var uppställt på en plattform i ett hörn av den rymliga salen, så att man ej kunde se »exekutöm», ljöd i rask följd den ena muntra melodien efter den andra; det var allt — hela konserten.

Jag hade just tömt ett par glas och bereddemig på att uppsöka min bostad, då musikanten efter ett kort uppehåll åter anslog tangenterna. Tysti Vad var det? Kände jag icke dessa toner?

Jo, helt säkert!

»Du gamla, du friska (som det hette på den tiden!)» — »Näckens polska» — »Om dagen vid mitt arbete» — »Ack, Värmeland, du sköna» — »Mandom mod och morske män» — det var ett potpurri över svenska folkmelodier, som jag hört många, många gånger i den lilla våningen på »La'gårdslandet» och mellan akterna på Södra teatern. Ty Beeker hade sammanfogat det och gjort det med mästarehand. Overgångarne från den ena till den andra melodien voro verkligen små kompositioner av gedigen halt i och för sig själva.

Huru har denna musik kunnat förirra sig ända hit bort? tänkte jag. Kanske är musikern en svensk, måhända en bekant?

Mellan de många borden kryssade jag mig fram till pianot. Pianisten hade låtit slutackor-derna förklinga.

Jag såg honom resa sig för att mottaga ett glas bier, som en kypare räckte honom.

Det var Becker!

»Becker!»

»Emil!» ropade jag.

Han lystrade såsom en gammal van stövare.Därpå tömde lian sitt glas ocli rusade i en handvändning ned utför den lilla trappa, som ledde till plattformen.

»Nej, är det verkligen du!» utbrast han, i det han sträckte ut sina långa, magra fingrar. »Vad ont har du då gjort,

efter du också befinner dig i detta förb . . . bondland?»

»Varit Bacchus och Venus alltför trogen,» svarade jag icke utan en viss frimodighet i rösten.

»Tja, tja! Så går det, så går det!» genmälde Becker med något, som skulle föreställa en suck.

Vi slogo oss ned vid ett bord, men hade knappt fått våra glas, förrän ett förfärligt skrän uppstod från alla håll i den stora salen.

»Music, music!» ljöd det från alla bord.

»Music, more music, professor/» skrek värden bakom krogdisken med stentorsstämma.

»No more music to-night!» svarade Becker vänd mot värden.

» What's the matter?» sporde nu denne, som nalkades vårt bord. »You play or You will lose Your dollar!»

»Never mind!» svarade professorn, och vänd till mig, fortsatte han: »Kom nu, så lämna vi denna irländarehåla och gå att hälsa på våra landsmän.»

»Var finnas de?»

»På Chicago avenue, vet jag!»

»Och var ligger denna konstbesynnerliga avenue?»

7»PA nordsidan».

»Är det långt dit?»

»Djävligt långt!»

;Ska' vi ropa an en droska?»

»Nej, hör du, nu är du dum. Vi ta en spårvagn, naturligtvis. Det bästa är gott nog nu för tiden.»

»Kör till, har du några pengar?»

»Alltid har man något. Låt se, 5, 10, 15 och 25 gör 55 cents summa summarium. Nå, huru mycket disponerar du över?»

Med den ärade läsarens benägna tillåtelse, skall jag be att här slippa repetera det svar, jag-vid detta tillfälle gav min vän, den fräjdade musikern.

Under vägen till nordsidan yppade vi våra hjärtan för varandra.

Direktör Becker hade vistats ett par veckor i Chicago och livnärde sig med att spela piano på krogarne på västsidan, där han hade sin bostad. Den betalning, han erhöll, var ganska anspråkslös. Han hade i alla fall huvudet fullt av goda förhoppningar.

Och hans förhoppningar kornrno sedermera icke på skam, då han blev anförare för en god och stor orkester.

Slutligen anlände vi till Johanson & Andersons förfriskningsställe på Chicago avenue. Där inne var det liv och luft i luckan. Saloonen varöverfylld av landsman, vilka alla tycktes ha fickorna överfulla av pengar, och överkyparen hade ofantligt bråttom med att servera av det skummande ölet, som flöt i strömmar. Klangen av »ärans och hjältarnes språk» smekte behagfullt mitt öra, ehuru den varierade i alla slags provinsdialekter, av vilka skånskan och småländskan voro de dominerande.

Beckers skarpblick upptäckte snart i ett hörn ett piano. Han slog sig ned och presterade ännu en gång sitt potpurri över svenska folkmelodier.

Och där blev även allmän sång.

Till sist tog överkyparen en hatt och upptog kollekt för den gamle orkesteranföraren från Södra teatern. Ja, så där kan det gå till i norra Amerikat!

*Då Stockholmstidningens C. A. Tolléen gifte sig — med en aktris och sömmerska.

Säkerligen är den för några år sedan avlidne skriftställaren Ninian Wsernér, medarbetare i Stockholmstidningen och författare till de ryktbara C. A. Tolléen-breven i denna tidning, mera känd av den nuvarande generationen i Sverige än den nuvarande i U. S. A.

Efter mannens död har hans fru rest — tillika med lilla, ja nu rätt store sonen (vilken naturligtvis heter Ninian som fadern) — tillbaka till Chicago, men dottern fröken Nini (naturligtvis heter hon så!) är bosatt i vårt eget älskade Stockholm och känd såsom vår kanske skickligaste violoncellspelerska.

Huru det gick till, när C. A. Tolléen strax före sin ankomst till Sverige friade och gifte sig i Chicago, har jag av hans maka fått tillåtelse att på följande sätt berätta:

Ninian hade, som så många andra, det icke så värst fett ställt under sin Chicago-period, ochliar följer nu historien, huru han blev — hastigt och lustigt — gift med sin »stava», som till sitt yrke var en skicklig svensk sömmerska, men för övrigt en bland de ytterst få kvinnliga förmågorna vid Svenska teatersällskapet i Chicago.

En dag, när Ninian och jag vandrade pä ganska fastande mage å Chicago avenue, blevo vi av musikdirektören Becker inbjudna hem till honom, som då bodde hos en svensk familj vid namn Blomberg.

»I dag», yttrade Becker, »skola ni få höra litet sång, om ni har lust. Här är en av ’stjärnorna’ vid Svenska teatersällskapet, vilken har en gudomlig altstämma och sjunger förträffligt.»

»Jaså!»

»Jojo, men! Jag ska’ gå in och fråga, oin hon vill sjunga ett par bitar för oss.»

Och så kom hon in, och Becker skuttade fram till pianot, varpå vi fingo höra några av Lindblads, Reissingers och Kjerrulfs allra vackraste sånger, föredragna på ett mästerligt sätt av en stark och böjlig kontraalt, som banade sig väg ända in i hjärtats doldaste gömslen.

Till och med jag torkade mina torra ögon, när »Fjärran i skog» förklingat. Rösten ägde en högst märklig, naturklingande och fyllig timbre, som. icke kunde undgå att göra ett mäktigt intryck på en och var.

Några dagar senare.Ninian mötte sångerskan på Chicago avenue.

»Hur står det till?» sporde hon deltagande, ty Ninian såg, skam till sägandes, högst bedrövlig ut.

»Jo tack, ganska bra för resten, men — med förlov sagt — jag är så himla . . . hungrig.»

»Det var verkligen bedrövligt. Men kan ni inte få någon mat i restauranterna här på avc-nuen?»

»Hur skulle man kunna få någon mat, när man inte har pengar?»

»Men jag har pengar. Vill ni, skulle ni vilja vigga av mig?»

»All right!» svarade Ninian, »men när ska' jag återbetala dem?»

»Det blir nog bra med det.»

Och så sprang hon hem efter »kovan», som hon lämnade Wsernér i ett kuvert.

»Hör nu», sade hon härvid, »säg mig någonting i matväg, som ni tycker om!»

»Plättar, släpärter samt sill och potatis.»

»Well, då bjuder jag er och er vän och professor Becker i morgon på siäpärter och plättar. Kom kl. (j e. m.!»

Ninians tacksamhet var ovanligt stor, och han och jag samt Becker smorde aftonen därpå kråset av hjärtans lust, uppvaktade av fru Blomberg och anordnarinnan av kalaset. Efter supén fröjdade vi våra sinnen med musik och sång samt »gjorde» åtskilligt med obligatvioloncell,Sedan den dagen visste Ninian, vart lian skulle gå och beställa plättar, när »frilunchen på saloo: nerna var slut».

En tid därefter, när Ninian tyckte, att han fått väl mycket släpärter och plättar samt kände tacksamhet med mera i

sitt hjärta, köpte han sig ett par billiga linnebyxor hos en jude samt inträdde majestätiskt till sin välgörarinna med de för länge sedan lånade pengarne i sin hand.

*Nu får jag tacka för låuet», sade han.

»Ingen orsak!»

»Och så skulle jag fråga, om det inte vore så gott, att vi båda förenade våra s. k. öden. Skulle inte go’a fröken ha lust att bli mor till mina blivande barn?»

»Inte något spektakel med så allvarliga saker.»

»Det är ej något spektakel, utan mitt fullkomliga allvar — — —

»Och det ska' vara svar på minuten. I)et blir nog knapert de första åren, men det ska’ bli bra framdeles. Har hon lust?»

»Visst har jag lust, bara det är allvar.»

För berättaren av denna sannfärdiga historia beskrev Ninian sedermera i ungefär följande ordalag, huru det gick till, då han gifte sig och huru »Stava» sedan tog vård om honom:

Vi begåvo oss följande dag upp till rådhuset, sättande kronan på verket.

Vår sammanlagda förmögenhet, när vi gifteoss, var ickc stor. Vi måste således rätta munnen efter matsäcken.

Den heliga vigselakten försiggick också i puritansk enkelhet. Åtföljda av våra ordinarie vittnen, kommo vi upp till rådhuset.

I en av korridorerna mötte jag dåvarande borgmästaren i Chicago, sedermera huvudredaktören av Chicago Times, Ilonorable Carter Har-rison, till vilken jag på grund av någon egendomlig ögonblickets ingivelse vände mig och frågade:

»EdersÄrevördighet» (Your Honor), »ehuru obekant, vågar jag fråga, om ni i egenskap av vittne skulle vilja övervara vår vigsel?»

»Med största nöje», svarade Hans Ärevördighet, den hemtrevlige och humoristiske härskaren över Chicago.

Och så gingo vi in till domaren John Murphy, vilken lade våra händer samman och predikade för oss »värre än den värste präst», framsägande träffande sanningar om livet och seglatsen på äktenskapets sjö.

Därefter deklamerade ett av våra vittnen, den svensk-amerikanske journalisten Edward Sundell, patetiskt ett anslående poem, som han föregående natt diktat till vår ära. Och hans Ärevördighet, borgmästare Harrison, höll sedan på engelska ett kraftigt tal, vari han bland annat framhöll, att han på mödernet var av svensk börd,I

C. A, Tolléen

Ninian Wævnér.och önskade, att även ur vårt äktenskap måtte framspringa telningar, vilka i likhet med honom kunde i tidernas fullbordan uppnå höga värdig-heter.

»Efter den betan» — slutade Ninian — »förändrades mina vyer betydligt. Jag ombytte, så att säga signaler, och mina villkor började successivt att förbättras, ehuru det gick trögt. I nöd och lust har min följeslagarinna troget stått vid min sida, och jag behövde sedan aldrig gå utom hus för att få varken det ena eller det andra.»Ett annandag-jul-spektakel.

(Efter ett av Birger Schöldström åt Ninian Wjernér lämnat manuskript.)

Då Ninian Wsernér, som sedermera blev Stockholmstidningens ryktbare C. A. Tolléen, var (år 1892) redaktör för en skämttidning i Minneapolis, mottog han från skriftställaren Birger Schöldström

— de ha, som bekant, båda nu skattat åt förgängelsen — följande manuskript, som jag är i tillfälle att återgiva.

Ett av de befängdaste spektakel, som jag kommit att bevista — skriver Schöldström — var väl det, som av det på

sin tid så berömda X. V. Z:ska sällskapet gavs å Göteborgs Nya teater Annandag jul 18G3.

På affischerna stod folkkomedien »Den ondes besegrare», och huset var utsålt. Publiken var —- såsom vanligt en sådan dag — redan vid ridåns första uppgång »livad av känslor», och vad betänkligare var, å själva scenen rådde samma uppsluppenhet,En av stadens yngre grossörer hade på en frukostmiddag sett större delen av sällskapets herrar. Den ene av direktörerna svor, den andre läste böner, men den tredje hade själv varit med på fästen och förklarade, att allt skulle nog gå bra; han skulle själv stiga ned i sufflörluckan och leda det hela.

Redan vid sin första entré höll Asmodei, för övrigt utmärkte, representant på att medels det mest realistiska sätt visa, att han var en fallen ängel; men viljekraften segrade över den knäbe-svagande champagnen, och allt gick bra till den scen i andra akten, då Asmodeus för Maria skall tolka sitt väsen och dess verkliga natur, huru

En gång jag själv som ängel stod Det godas urbild nära,

Men störtades i mörkrets ilod,

Blev dömd dess fjättrar bära,

Det minne av himlens fröjd jag känner Ständigt min själ förtär och bränner . ..

Men i stället fick både den häpna Maria och den häpna salongen höra från Asmodei läppar:

En gång som bodbetjänt jag stått Den sköna penninglådan nära,

Men ack, det blev min hårda lott Att alltför långa fingrar bära.

Den lake av sill och salt jag känner Min röda näve rakt förbränner ...Det var en kostlig parodi på Asm ode i aria, som Asrnodei representant förut flera gånger föredragit i Par Brikoll, Vargklyftan och andra glada sällskap i staden och som nu i hans minne totalt undanträngt förebilden.

Då de skallande applåderna i salongen lagt sig, sågs en pappersrulle svängas av och an utanför sufflörluckan, oeh en röst höjde sig därur: »Ja, stå där nu, din ...»

Det var direktören — sufflören, som lät förnimma sig. Maria (fru P.) fann sig dock och räddade situationen genom att hastigt avgiva sin följande dialog-replik:

»En kvinna skulle fälla tårar över din fördömelse »(frånsufflörluckan: »hör du det, din fördömde» . ...), och Asmodeus kom på rätt tråd igen.

I fjärde akten dansas, som man vet, den så kallade önskekedjan. Men en sådan kedja, som här förekom, har väl aldrig dansats å någon scen. Det var en hel serie »slingriga krumlingar och krumliga slingringar», som den gamle pro-1 essom sa’ om Fyrisån. Och mitt under sången: Vänliga alfer, vi eder Frammana och beder:

Flygen med gåvor i virvlande ring . . . bröts kedjan av den tokige B. (vilken ett par, tre år senare fick ett så tragiskt slut) som dansade förbi sin vördige direktör X., vilken spelade denfromme fader Oswald, och klappade denne på magen under utropet: »tjo, gubben lilla!»

Men det allra befängdaste inträffade doek i sista akten. Som man minns, är där en scen, då den trogne Damian beder till madonnan om hjälp åt den i själsångest svävande Maria.

Damians representant — numera en av Stockholms teaterdirektörer — hade känt minsta verkan av middagsvinerna och hade hela kvällen utan anmärkning utfört sitt parti.

Men även han skulle få känna en fläkt av den besatthetens ande, som den aftonen svävade Över Göteborgs scen.

Han faller på knä, skall rikta blicken mot den å andra kulissen till höger fästa madonnabilden, men kommer att se något högre upp, rakt in i andra radens avantscen. Publiken följer hans blickar — och i nämnda avantscen ser han en av stadens mest bekanta damer.

Och så börjar Damian:

»O, heliga jungfru ...»

Dånande applåder och skrattsalvor avbryta honom. Damian, alldeles okunnig om orsaken till publikens glada avbrott, känner oförmärkt efter, om händelsevis lians korta, tätt åtsittande tyrolbyxor fått någon skavank, men nej . . .

Han fortsätter:

»O, du oskuldens beskyddarinna ...

Men nu var det komplett slut. Publikenstormtjöt och klappade händerna, så att taket kunde lyfta sig. Och det blev icke lugnt, förrän teaterfiskalen, den snälle och jovialiske Kalle D., begivit sig upp i avantscenen och förmått den helif/a jungfrun draga sig tillbaka undan publikens blickar.

Dagen därpå skulle stort räfst- och rättareting hållas av direktörerna X. och Y., men direktör Z. lade sig emellan och saken sköts åt sidan. Sällskapet var dessutom eljes så städat och allmänt aktat, att en liten saturnalie för en gång kunde förlåtas.

Och dessutom hade publiken ju haft en verkligt genomrolig afton —Svenska amatörsällskapets utflykt till Moline.

Strax före år 1890 var det i Chicago ont om svenskar, som dugde till eller intresserade sig för teater.

Bortemot ett halvt dussin herrar och en dam

— det var allt.

Den unga damens namn var Anna Hagström. Men hon uppvägde ensam ett helt dussin av efter henne kommande svensk-amerikanska artister.

Begåvad såsom hon var med ett täckt anlete och en tjusande apparation, en stark, men ytterst böjlig sångstämma och en djup inspiration skulle hon under rätt handledning tvivelsutan ha blivit en prydnad för någon av Stockholms förnämsta teatrar.

Hennes egentliga styrka låg i subrettfacket, och många voro de, som i den unga svenskamerikanskan sågo en värdig efterträderska till Anna de Wahl, Anders de Wahls moder.

Hennes avsikt var även att resa tillbaka tillSverige för att ägna sitt liv åt Thalias tjänst. Men ödet eller gud Amor ville annorlunda. Hon gifte sig med Oskar Lundgren, det lilla amatör-sällskapets dåvarande direktör, och avled efter ett par års äktenskap.

Att spela teater utan fruntimmer passar endast för gymnasister och studenter.

Det lyckades verkligen teatervännerna att upptäcka en svensk kvinna, som dugde för scenen. Fru Erika Hopp var den, som fick upptaga Anua Hagströms mantel, och under några år var hon den enda aktris av värde, sällskapet kunde uppvisa.

Det var därför helt naturligt, att sådana pjäser valdes, där så få maktpåliggande fruntim-mersroller som möjligt förekommo.

En av dessa är Blanches »Ett resande teatersällskap», och var det i detta präktiga stycke, som Gustaf Wicklund, sedermera redaktör och skriftställare samt författare till den även här i Sverige många gånger givna och även i tryck utkomna Bellmanspjäsen »En afton på tre hyttor», gjorde sin debut i U. S. A. i Öländers tacksamma roll.

På den tid, om vilken jag talar, gåvos svenska teaterföreställningar endast en gång under säsongen. Förtjänsten var liten eller ingen, och man fick vara glad, om det icke bleve förlust, vilket stundom inträffade.

8Men roligt var det ifrån början och till slut — från pjäsens kollationering till dagen efter dess uppförande.

Representationerna buro prägel av små genomtrevliga familj ef öreställningar. Man var ej där för att intrigera och hade endast ett mål: nöjet.

Ingen i sällskapet pretenderade på att vara fullfjädrad artist. Samt och synnerligen ansågo dc sig vara lika goda

kålsupare.

Dc mest intressanta händelserna, de ljuvaste minnena från dessa år voro dock resorna till Moline i staten Illinois.

Då en pjäs hade gått av stapeln på noi'dsidans Turner Hall i Chicago, vilken viktiga tilldragelse vanligen ägde rum strax före jul, begav sig sällskapet till ovannämnda plats strax mellan jul och nyår, där pjäsen uppfördes till de goda mo-liniternas gamman och uppbyggelse.

Teatermänniskor kunde på den tiden resa på halv biljett, förutsatt, att de uppgingo till ett visst antal, och de, som med största nöje fyllde antalet, även om de icke tillhörde sällskapet, det var aktörernas »fästmör».

Och biljetterna kostade då endast fem dollars för tur- och retur.

Tack vare de teaterälskande svenskarne i Moline kunde också flera av dessa resor göras med förtjänst.Den angenämaste delen av dessa konstnärs-turnéer var i alla fall själva resan.

Ifrån den "stund, sällskapet steg på tåget, tills det framkom till sin bestämmelseort, rådde den mest högljudda munterhet.

En gång var jag med som »fästman» på en dylik resa. Och den resan glömmer jag aldrig! Jag fick även veta, att det vid liknande resor gick lika muntert till.

Man gapskrattade åt de barockaste infall, och kvickheter, åt vilka man i Chicago skulle ha rynkat på näsan, belönades med ihållande applåder och indiantjut.

Det stojande samtalet fördes naturligtvis på svenska, vilket hade det med sig, att de övriga passagerarna i vagnen, förargade över att ej kunna deltaga i den ystra glädjen; så småningom och allt efter det fanns plats i de andra vagnarna, lämnade medlemmarne av sällskapet åt sig själva, så att de ofta blevo ensamma i vagnen.

Då tilltog oväsendet allt värre; den ena sången avlöste den andra, och när repertoaren var genomgången, härmades de olika instrumenten i en orkester, från den öronpinande piccolan till den majestätiska bastrumman. Ja, så gick det till på den tiden!Kristina Nilsson.

I de biografier över vår fräjdade sångerska Kristina Nilsson, grevinna de Casa Miranda, vilka jag i olika tidningar såg införda, såväl då hon fyllde 65 år som 70, fann jag omnämnda i korthet hennes Amerikaturnéer år 1870 och 1874, men jag fann icke ett ord nämnt om hennes sista stora turné i Förenta Staterna, vilken ägde rum år 1884.

Denna turné var så till vida märkligare än de båda föregående, att divan under densamma kom i närmare beröring med sina landsmän där borta på andra sidan Atlanten — helt naturligt för övrigt, då dessa med hundratusental och åter hundratusental tillväxt i antal sedan hennes andra turné 1874.

Det var den 9 juni 1884 — en måndagsafton

— som Kristina Nilsson anlände till Minneapolis, huvudstaden i »svenskarnas stat» par preference. Det är en dato, som outplånligt inristat sig i mitt minne, likasåväl som den 10 juni, då jag — förmindre än fjorton dagar sedan anländ direkt från Stockholm till »kvarnstaden» vid St. An-thonyfallen av Mississippi — för första gången fick höra den världsberömda sångerskan'sjunga.

Det var vid en stor musikfest i den dåvarande Colosseumbyggnaden nära statsuniversitetet, som hon uppträdde. Denna byggnad rymde omkring 4,000 personer, och jag behöver knappast säga, att den var proppfull. Jag minnes, att den, som arrangerade festen, var en amerikan vid namn David Blakely, vilken var den förste, som ivrade för, att Uppsala studenter skulle resa över till Amerika på en sångarturné, och så minnes jag, att en kör på 600 sångare förtjänsfullt utförde Händels Messias.

Men för övrigt minnes jag endast Kristina Nilsson, som sjöng sig in i dessa tusendes hjärtan, och så nyligen kommen som jag var från staden vid Mälarestrand, var det en underlig känsla, som vibrerade i mitt bröst, då jag fick lyssna till den forna lilla smålandstösens, nu erkända sångardrottningens toner, och jag kunde icke hjälpa, att

en och annan tår trängde sig fram i ögonen. Svenskar utgjorde väl en fjärdedel av publiken, och jag såg också strida tårar flöda på både gamlas och ungas kinder, då de, andäktigt lyssnande och med ögonen orörligt fästade på den högresta, fagra, äkta nordiska ge-stalten på tribunen, läto sig tjusas och förtrollas av hennes sång.

Jag vill icke tala om applåderna och ovationerna. Ni förstå mig nog, när jag säger, att fastän över trettio år förflutit, sedan jag lyssnade till och deltog i dem, så hör jag dem ännu.

Och som en lika stor — ja, kanske än större bemärkelsedag har jag i hågkomst onsdagen den

11 juni 1884, ty då blev jag — på den tiden en förfärligt »grön» tidningsman — presenterad för divan, den blivande comtesse de Casa Miranda. Älskvärd mot alla, rent av oemotståndlig i sitt sätt, var hon nog vänlig att även skänka mig några ord och önska mig, då hon fick höra, att jag just så gott som anlänt från Stockholm, framgång i det nya landet.

Det var på onsdags middag, som Skandinaviska pressföreningen uppvaktade Kristina Nilsson med en litografierad adress, försedd med hennes eget och nio av föreningens medlemmars porträtt. Jag vill minnas, att adressen var inbunden i blått och förgylld sammet.

På onsdags eftermiddag ägde en utflykt rum, som säkerligen aldrig skall förglömmas av dem, vilka deltogo i densamma, Det var en färd på den nära Minneapolis belägna Lake Minnetonka, en härlig färd på den natursköna, mycket om Mälaren erinrande insjön. Betecknande nog, bar ångaren, som förde de lustfarande, också namnet»Belle of Minnetonka». Vid en plats, som hette Excelsior, landades, och alla de i utflykten deltagande foro i den s. k. motorliniens dekorerade vagnar till Lake Calhoun eller rättare sagt till det vid denna sjö belägna Lyndale Hotel. Här höllos tal av bland annat guvernör Hubbard, Minnesotas högste styresman, samt borgmästaren Pillsbury — den store »mjölnarkungen», vilkens namn säkerligen icke är okänt — men fästens glanspunkt var dock, när Kristina Nilsson alldeles oombedd sjöng »Fjorton år tror jag visst att jag var» samt en dalpolska. Sedan kom dansen i full gång, och jag minns, att divan, som hela tiden var vid det mest strålande lynne, själv deltog i två danser, innan hon vid midnatt bjöd farväl.

* *

*

Bland många minnen erinrar sig nog grevinnan Casa de Miranda säkerligen också dagarne i Minneapolis under hennes tredje Amerikaturné. Om dessa rader — vilket ju alls icke är omöjligt — komma för hennes ögon, vill jag påminna om, huru det var ställt vid den andra och sista konserten i Minneapolis under turnén 1884. Det var torsdagsaftonen den 12 juni. Kommer ni ihåg, grevinna, att ni ibland fick för publiken, som till oroväckande trängsel blivit insläppt i konsertlokalen, sjunga i mörker? Bland annatSigrid Arnoldson.

#

3kommer jag iliåg, att ni sjöng duetten med Win-zelnaan som »Usa» i Lohengrin, för övrigt visst den enda Wagneropera, i vilken ni uppträtt.

Ni kanhända undrade över, att det elektriska ljuset gång på gång strejkade och att det blev becksvart i lokalen. Om ni icke underrättades om orsaken härtill, kan jag göra det nu, så många år post festum. Skälet var helt enkelt det, att blixten på eftermiddagen slagit ned i byggnaden och helt och hållet ramponerat de elektriska ledningarne.

Men till slut blev det dock ljust i den stora lokalen, och i ljus och värderad samt älskad av tusenden framstod för mig Kristina Nilsson.Sigrid Arnoldson.

(Vid hennes företa besök och uppträdande i Chicago.)

Sveriges segrar uti forna strider Sätta än mitt sinne uti brand,

Men jag älskar mer de gyllne tider,

Som skänkt fred åt fattigt fosterland.

Ryktet bär ej längre i sin famn

Gamla Sveas ärorika namn

Med dess lagrar skurna utav svärden,

Men dess namn går ändock genom världen.

Tid av blodig örlog var förgången,

Tystnat hade kanonaders dån,

Då ur slagfälts rök steg svenska sången. — Likt en fredens ängel ovanfrån,

Vilken undangömts av krigets damm, Trädde den i all sin skönhet fram,

Och den hjärtan vann i hela norden,

Och dess rykte gick kring hela jorden.En dekad se’n dess liar knappt försvunnit, Då oss ryktet om en storhet når,

Som Europa redan tjusat hunnit Med sin sång, och även hon är vår,

Även hon vårt Sverige stammar från.

Hell! Välkommen, Sigrid Arnoldson!

Lager lägg till redan vunnen lager,

Oscars unga dotter, mörk och fager!

Fadersarvet har du väl förvaltat — Sångens rika gåva, som du fått —

I ett triumftåg sig ditt liv gestaltat. Sveriges gamla färger, gult och blått, Svaja segrande på sångens fält,

Där du dig i främsta ledet ställt.

Lyft baneret högt mot himlaranden, Ädla sångerska från nordanlanden I

Än i dag du stundom här får höra Någon gammal yankee tala om,

Hur hon kunde mänskohjärtan röra, Sångerskan, som ifrån Norden kom. Och du känner dig helt fosterländsk, Då han säger: »Jenny Lind var svensk, Var en drottning uti sångens rike,

Ej Amerika har sett dess like.»Lika fosterländsk och varm blir hågen, Då du hör om blåögd Nilsson, som Gungade tillbaka över vågen Mera ryktbar, än när hit hon kom. »Fjorton år tror jag visst, att jag var» Ljöd det friska budskap, som hon bar Den mest penningkära av nationer,

Att en gudom bor i sångens toner.Jättekonserter den 20, 21 och 22 juli 1893.

Det var sommaren år 1893 under den stora världsutställningen i Chicago. Den 20, 21 och 22 juli voro bestämda att bli »svenkarnes dagar», och dessa skulle bland annat högtidlighållas genom de hittills största svenska konserter, som givits i U. S. A.

Arrangerandet av dessa hade tagits om hand av det stora Svenska Sångarförbundet i Amerika, och som solister vid konserterna hade engagerats inga mer eller mindre berömda storheter än operasångaren C. F. Lundquist, operasångerskan fru Caroline Östberg samt den över hela världen flackande trubaduren Conrad Behrens, även han känd och uppskattad i Sverige, särskilt i dess huvudstad.

Må det tillåtas mig, som på den tiden ännu befann mig kvar i Chicago, att här skildra de storartade segrar, som den svenska sången då vann vid världsutställningen i metropolen vid Michigan-sjön.Det var verkligen stor skada, att Festival Hall, där de tre stora världsutställnmgskonserterna skulle äga rum, var alldeles för liten att rymma den människomassa, som ville bevista den första konserten.

Huset var packat med 6,500 åhörare, varenda biljett var slutsåld, och tusentals människor kunde ej släppas in. Men de visste på råd, i det de i stora skaror samlade sig utanför byggnaden för att åtminstone glädja sig åt en och

annan av de fosterländska toner, vilken var stark nog att tränga sig ut till dem.

Såsom solister vid denna första konsert medverkade hr C. F. Lundquist och fru Caroline Östberg.

Klockan var något över 4 på e. m., då Theo-dore Thomas’ världsberömda orkester på 114 man spelade upp August Södermans ouvertyr till *Or-leanska jungfrun», som utfördes med en oändlig säkerhet, liv och finess.

Kom så direktör John Örtengren, Svenska Sångarförbundets i Amerika nitiske leda re, in och bugade sig för publiken.

Såsom bekant, blev direktör Örtengrén genom det svensk-amerikanska sångarbesöket i Sverige är 1910 återbördad till fosterjorden, och är nu anförare för Stockholms högskolas studentsångarkör.En applådsalva hälsar direktör Örtengren, han höjer taktpinnen och den av många hundra man bestående kören reser sig, och en halv minut, efter det anslag gjorts å pianot, tonar »Hör oss, Svea» genom jättelokalen. Hade Uppsala studenter kunnat sjunga det fosterländska stycket bättre? Det är möjligt, men jag tvivlar storligen därpå. Gunnar Wennerbergs odödliga skapelse måste huru som hälst givas da capo.

Efter det »stormen» lagt sig, riktas allas blickar mot dörren till höger, vars öppning ett, tu tre fylles av »Lunkans» jättegestalt.

Och när han tågar in, allt under det estraden riktigt gungar under hans väldiga kroppshydda, hälsas han av en sådan åska av applåder, att det icke är utan, att han ser litet förvånad ut.

Det är ganska troligt, att Carl Fredrik Lund-quist tillförene icke uppträtt inför en så på samma gång stor som entusiastisk åhörareskara.

När »stormen» hunnit lägga sig, sjunger han med härlig stämma hymnen ur Naumanns opera »Gustaf Vasa», och när han kommer till recita-tivet

»Adla skuggor, vördade fäder,

Sveriges hjältar och riddersmän!

Om ännu dess sällhet er gläder,

Given friheten liv igen ...»

då tåras månget öga i salen, och när de sista tonerna förklingat, brister bifallsstormen ånyo ut,Operasångaren C. F. Lundqvlst.och publiken låter sig icke nöja, förrän »Lunkan» upprepade gåuger kommit in och erkänt hyllningen samt till sist upprepat recitativet. Thomas’ orkester skötte sitt ackompagnemang till den vackra hymnen alldeles förträffligt.

Fru Östberg, som stod näst på programmet, framkallade vid sitt inträde en ny applådstorm, som ej blev mindre, sedan hon på ett mästerligt sätt utfört grevinnans aria ur »Figaros bröllop».

Så bjuder orkestern på några »Svenska danser», varefter »Lunkans» inträde blir signalen till nya liyllningsovationer, viftningar med näsdukar, stampningar, hurrarop m. m. Han utför med både känsla och fin uppfattning Södermans ballad »Tannhäuser».

Svenska Gleeklubben i Chicago sjunger därefter under Örtengrens ledning »Neckens polska» och Södermans »I bröllopsgården» och vare det kort och gott sagt, att klubben visade sig vara en heder för det svenska namnet och den svenska sången.

De nummer, som härpå följa, äro en tysk folkvisa och den bekanta »Fjorton år tror jag-visst att jag var», sjungen av fru Östberg. Den senare sången måste givas da capo.

Kom så »Du gamla, du friska, du fjällhöga nord» (på den tiden hette det »du friska» i stället för *du fria», vilket senare uttryck för övrigt är det ursprungliga och — bättre), sjungen av»Lunkau» med kör. Ett ännu mera stormande bifall — om möjligt — än förut kommer sångaren till del och nationalsången måste upprepas.

Konserten avslutas därpå med en stor folkfest vid den svenska utställningsbyggnaden. Där talar den svenska generalkommissarien, ingeniör Arthur Leffler, på svenska och föreslår fyra hurrarop för Amerika och amerikanerna, vilka givas med en sådan styrka, att de, snart sagt, kunna höras över hela världsutställningsplatsen, varefter sångarne sjunga »America».

Så introducerar hr Leffler utställningskom-missarien Thomas B. Bryau, som håller ett lovordande tal över den svenska nationen i allmänhet och de svenska emigranterna i synnerhet. Särskilt prisar mr Bryan h. m:t konung Oscar II och den svenska utställningskommittén i Stockholm.

Därefter sjunger hr C. F. Lundquist »Du gamla» etc., och den, som ej närvar vid tillfället, kan ej göra sig en föreställning om, vilken entusiasm som sången uppväckte.

Flere tal av celebriteter hållas därpå, och ett telegram avsändes till konung Oscar, i vilket braktes »hälsning från de 50,000 svenskar, som voro församlade i Jackson Park att fira Sveriges dag».

Festen avslutades därpå med ett vackert fyr-verkeri, vars slutstycke visade tvänne jättestora flaggor, den svenska och den amerikanska.

Andra konserten.

Såsom solister vid denna medverkade fru Caroline Östberg och Conrad Behrens. Samma bifall mötte den förra som vid hennes uppträdande föregående dag, och detsamma kan i korthet sägas om den svenska jättekören och Thomas’ orkester.

Hr Behrens gav smakfullt en aria ur »Trollflöjten», serenaden ur »Don Juan» och den bekanta, för basar så lämpliga »I djupa källarvalvet». Han hälsades med stort bifall.

Från denna konsert vill jag särskilt nämna en symfoni, komponerad av den då i Chicago bosatte, sedermera till Stockholm återbördade och här för icke så värst lång tid sedan avlidne musikdirektören August Elfåker. Symfonin var ett gott stycke arbete med verkligt förtjänstfulla ansatser. Den spelades av den stora orkestern under anförande av professor Oscar Ringvall, vilken vid alla de olika konserterna hade tjänstgjort såsom biträdande orkesteranförare och som i januari i år avled i sitt hem i Minneapolis.

Och såsom en liten nyhet kan jag ju berätta, han var halvbror till alla stockholmares stora gunst-ling, operettkomikern Axel Ringvall vid Oscarsteatern.

Tredje konserten,

Vid denna medverkade »Lunkan» och Conrad Behrens som solister. Det skulle bli alltför tröttande för läsaren, om jag återigen här omtalade de stormande ovationer, som kommo dessa båda sångare till del, likasåväl som det bifall, vilket hälsade den stora kören och orkestern.

Efter konsertens slut tågade sångarne i procession med »Lunkan» i spetsen till svenska ut-ställningsbyggnaden, där åtskilliga fosterländska sånger utfördes.

Då det kvällades, avbrändes sedan ett storartat fyrverkeri på världsutställningsdirektionens bekostnad.

Jag vill nu icke tala om alla de vackra el-darne, raketkistorna och bomberna, utan vill endast nämna två utomordentligt vackra nummer, det första föreställande »Monitor» och »Merrimac» i full fart med att bombardera varandra ute å Michigan.

»Monitors» seger blev avgjord och »Merrimac» sprang till sist i luften med en väldig knall-effekt, vilket visserligen ej var i enlighet med historiens vittnesbörd, men härvidlag kanske på sin plats.

Denna fyrverkeri-dekoration var verkligen enbland de ståtligaste och vackraste, som jag sett, Ej mindre storartat var emellertid slutstycket, som var en utomordentligt lyckad, ända in i dc minsta detaljer återgiven bild av den svenska utställningsbyggnaden med den svenska flaggan i toppen och följande ord i eldskrift: »Swedish Pavilion 1893».

*

Marshall Field (nu död), Chicagos rikaste köpman och ägare av en affär, som icke står Bon Marchés i Paris efter, skulle dagarne efter konserten giva ett garden party. Han hade bevistat en av konserterna och hade särsk^t tjusats av »Lunkan» och ville ha denne att sjunga samt erbjöd honom god ersättning, om denne ville stå honom till tjänst. Av någon orsak vände sig hans ombud till Conrad Behrens i stället och denne lovade infinna sig.

Han gjorde det också. Döm om hans förvåning, då miljonären, när han mötte honom, yttrade:

»Well sir, I vvill pay You the price, but You do not need to sing. We wisb to liear the fat man. (Min herre, jag vill betala det överenskomna priset, men ni behöver inte sjunga. Vi önska höra den fete mannen.)

Conrad Behrens gick från Marshall Field med en check på 200 dollars (740 kronor) i fickan,utan att lia behövt taga eu enda ton. Men sedan, må ni tro, tog han ton. Jag var tillsammans med honom på kvällen.

Söndags-Nisse i Stockholm hade på den tiden en teckning, där »Lunkan» föreställdes bese en kannibalby — en av de s. k. »sidoutställningarne» vid världsexpositionen — och i vilken människo-ätarne kastade lystna blickar på »Lunkans» feta kroppshydda.

Detta var dock ingentiug emot, då dr Mc Carthy, som hade »office» å State Street, kom upprusande på Svenska Tribunen och frågade tidningens utgivare, Andrew Chaiscr, om han trodde, det var möjligt att få engagera »Lunkan» för en vecka. Ilan ville ha honom såsom »utställnings-föremål», bevisande, att hans tabletter — »Genuine Diamond» — hade en förvånande verkan att öka kroppsvikten och att »Lunkan» för endast G månader sedan varit ett skelett.

Vad ger ni mig för den?

Och vad svarade Chaiser? Jag kan ej erinra mig det, men betydelsen av svaret kan uttryckas i de tre väl begripliga orden: Go to hell!

En annan historia:

Fru Östberg gör sin sortie efter en naturligt-vis välsjungen aria. Då hon går ut, fastnar hennes klädning i högra kulissen, antagligen på någon spik, och då hon skall frigöra sig från obehaget, blottas något av hennes — hm! — ben. En amerikan — en av pamparne i Chicago — yttrade därvid, så att det hördes tämligen tydligt!

»I like her voice, but I like her legs much better.» Eller — på svenska — jag tycker om hennes röst, men jag tycker mycket mera om hennes ben.

*

Dagarne voro »svettiga» — värmen outhärdlig och »Lunkan» svettades hemskt. Elf åker gav sig hem i en »cab». Även »Lunkan» ville ha en sådan, men ingen stod att finna. Fru Östberg yttrade:

»Du kan gärna lunka hem.»

»Lunkan» svarade:

»Varför kan inte jag få åka när Elfåker?»Amerikas störste kostymleverantör.

Åtl orda något om svenska teaterförhållanden i Chicago utan att därjämte tala om Fritz Schultz vore ungefär detsamma som att laga till en äggomelett utan ägg, vilket enligt Kajsa Varg och Gustafva Björklund är hart när omöjligt.

Ja, nära på till början av vårt århundrade hade ytterst få svenska föreställningar givits därstädes, i vilka icke denne man varit den s. k. rector spiritus, det är uttytt: den ledande själen. Och de prov på svensk dramatisk konst, som före den tiden avgåvos i Chicago, voro, om man undantager uppförandet av en tillfällighetspjäs, författad av Magnus Elmblad, som då var Svensk-Amerikanarens redaktör, knappast värda ett omnämnande.

I förbigående kan ju nämnas, att Elmblad, för övrigt en broder till den långt efter honom avlidne bassångaren vid

k. operan i Stockholm, icke långt därefter blev återbördad till Sveriges huvudstad och här erhöll Svenska Akademiensundra pris, den mindre guldmedaljen, för ain diktcykel Allan Roini.

Fritz Schultz var ocli är fortfarande bosatt uti Chicago, är ägare av Amerikas största kostymmagasin, speciellt anlagt på teaterkostymer, och är dessutom en ganska originell företeelse.

Det ingår icke i denna skildring att här i detalj återgiva hans växlingsrika och särdeles romantiska levnadshistoria; därom kunde skrivas en hel bok och en ganska intressant sådan.

Det är tämligen svårt att korrekt avgöra, vad landsman han egentligen är, enär modern var svenska och fadern tysk, och han föddes — i Köpenhamn. Dock: han uppfostrades i Sverige och är väl, när allt kommer omkring, mera svensk än något annat.

Allt sedan sin barndom har han varit besjälad av en brinnande kärlek till teatern, och såsom yngling tillhörde han en tid gubben Selin-ders »barnteater», frön vilken så många framstående teaterförmågor utgått.

Om kärleken till konsten hos Schultz var större än de inneboende anlagen, kan jag icke avgöra; nog av, han slog om några år teatern ur hågen tills vidare och företog en resa till kontinenten.

Under denna tripp väcktes hos ynglingen håg för resor och äventyr, och hemkommen till Sverige, beslöt han att söka lyckan i det fjärran Amerika.Och där fann han den.

Han är i besittning av sin stora inbringande affär och har en älskvärd familj under eget tak i ett magnifikt residens.

Hans hem är ett museum i miniatyr; ty Schultz är en konstkännare och konstälskare av sällsport gediget slag i det av Kung Dollar så toppridna landet.

Ilans samling av konstskatter, såsom tavlor av erkända mästare, svenska vapen, dräkter o. s. v. överträffar i värde helt säkert hans residens.

Låt oss höra, vad en svensk-amerikansk skribent från den tiden (år 1891) skriver:

Schultz och jag blevo bekanla en afton på Hotell Svea å Chicago avenue. Vi koromo att sitta bredvid varandra under supén, och sedan vi tagit reda på varandras namn, antog jag min nvförvärvade bekantskaps erbjudande att på hans rum prata bort en stund.

»Ni kommer direkt från Stockholmbörjade min värd, sedan jag slagit mig ned i en bekväm länstol. »Då måste ni berätta mig något om teaterförhållandena där, ty det är nu tre hela år, sedan jag lämnade Stockholm 1 Eller kanhända», fortfor han något tvekande, »kanhända ni icke intresserar er för teatern?»

»Om jag gör!» utropade jag. »Jo, jo men, min herre — kanske alltför mycket. Men ni har väl inte ett glas vatten? Den rökta skinkan,vi åto, var tusan så salt, skall ‚jag säga». Schultz måste ha läst mina tankar, ty han lattade en stor karaff och återkom om några minuter med densamma, fylld till brädden med fradgande öl.

Det var just så, jag ville ha det.

Och nu uppstod i den lilla kammaren en högst livlig konversation, vilken i början bar en viss prägel av en intervju. Vi funno, att antalet gemensamma vänner var ganska stort.

Kannan fylldes ännu en gång.

Sedan vi pratat, tills käkarna formligen värkte, förevisade mig min värd en liten insektsamling. Under det jag vid lampskenet, som till följd av en röd pappersskärm bar en mystisk prägel, för artighets skull nogsamt betraktade de små kryp-och flygdjuren på bordet, drog Schultz sig tillbaka till det mörkaste hörnet av rummet.

»Se hit!» ropade han så plötsligt.

Blixtsnabbt vände jag huvudet mot det håll. varifrån rösten kommit — men den syn, jag såg, var nog att komma det blå blodet i mina ådror att stanna. Mitt hjärta klappade knappast märkbart. Var jag föremål för en synvilla,

eller var jag kanske full?

Nej, intetdera.

I hörnet stod en lång och smal figur, insvept i en svart, fotsid kappa eller mantel, och endast huvudet var synligt.

Huvudet?Nej, en dödskalle var det, men en levande sådan; ty den nickade åt mig upprepade gånger och var dessutom försedd med kött och skinn. En hastig blick över rummet övertygade mig, att Schultz var försvunnen. Ofrivilligt drogos mina ögon åter till den hemska figuren, vilken jag nu började att fixera med en så att säga polisartad närgångenhet.

Det var ju Schultz' ansikte.

Men varför var det likblekt? Och vart hade det mörkbruna, lockiga håret tagit vägen?

Ej ett endaste hårstrå kunde jag upptäcka, och huvudsvålen föreföll mig som en uppspänd oxblåsa. För övrigt var den ifrågavarande figuren en fot längre än Schultz.

»Men det måste vara hani» hördes jag slutligen stamma, under det kallsvetten försiktigt smög sig över mina tinningar.

»Ja, visst är det jag!» svarade figuren Schultz skrattande, ty det var naturligtvis ingen annan.

Därpå avkastade han den svarta kappan, vilken vid närmare påseende befanns vara en domino, nedsteg från en trälåda och kom emot mig med peruken i hand.

Nu först kom jag underfund med, att min unge vän var flintskallig — ja, flintskalligare än någon annan person, jag någonsin sett.

»Men vadan denna onaturliga blekhet?» sporde jag och tömde omedvetet ett par glas öl.o

»Ah, bara litet puder!»

»Så, så. Men hur gammal är ni då?»

»Tjugutvå år.»

Jag måste naturligtvis taga närmare reda pä detta märkvärdiga naturfenomen. Schultz berättade då, hurusom han, som, då han anlände till Amerika, var försedd med ett yvigt, böljande hår, under en sjukdom förlorat största delen av detsamma.

Ilau hade då, oerfaren som han var, vänt sig till kvacksalvare, vilka medels medicin lovat att återgiva honom en snabb hårväxt, men ett av >läkemedlen» var av sådan halt, att det totalt dödade hårrötterna.

»Numera», slutade han, »bryr jag mig ej stort om mitt missöde. Det var värst och förargligast i början, innan jag hunnit förtjäna mig till en peruk, ty jag fick aldrig vara i fred för agenter för tiocentsmuséer. De formligen slogos om att få engagera mig och kallade mig dum, då jag avslog deras anbud.»

* *

*

Ungefär fyra år sedan jag blivit bekant med Schultz, kom han på den idén att resa till Europa.

Till denna resa drevs han av tvenne orsaker. För det första ville han uppsöka sin gamle fader, som bodde någonstädes i Tyskland och vilken han knappt sett förut, Hans mor var död. Fördet andra ämnade han söka sin lycka vid teatern i S veiige.

Ja, Schultz reste, men kom tillbaka ganska snart.

Han hade lunnit Sverige alltför trångt, och utsikterna vid teatern föga lockande.

I Tyskland hade han påträffat sin fader, i vars hem han tillbragt några angenäma månader.

Aven hade han kommit underfund med, att hans namn icke var Fritz Schultz rätt och slätt, utan Fritz von Schoultz. Han lämnade Amerika såsom ofrälse och återkom som ättling av en gammal, god tysk adelssläkt.

Och han hälsades lika hjärtligt välkommen trots sitt nya namn, och han är i dag ej ett dugg högfärdigare, fin lian var, då han ännu icke visste om sin adelstitel.

Men till sin sista stund skall han bliva sin kärlek till Thalia trogen.En afton bland teaterfolk och musici I Vikingaklubben.

»Hör du, pjäsförfattaré», sade en kväll en god vän åt mig i Chicago, »låt oss gå upp i Vikingaklubben!»

Vikingaklubben, ja, den hade jag nog hört talas om, men jag hade aldrig varit där.

Jag var ju gift — nygift för övrigt — och därför besökte jag aldrig några aftoncirklar.

»Går det an för gift folk att gå dit?»

»Ja, det kan du lita på», sade min vän, »kom du bara med, och jag ansvarar, att många av dina bekanta äro där förut.»

Vad var att göra? Uppmaningen var alltför frestande, och jag kunde lika litet motstå denna frestelse som andra, vilka mött mig i livet.

Arm i arm spatserade vi upp till klubben, vars lokal befann sig nära Clark street och Chicago avenue.

Jag minns nu ej precis gatunumret, men det var ett helt präktigt hus, som var förhyrt för klubbens räkning,Sedermera förhyrdes äveu byggnaden bredvid av denna eminenta klubb, vilken innefattade allt, vad trädgårdsstaden på den tidan ägde bäst, trevligast och intelligentast inom det svenska elementet.

Medlemmarna invaldes av en kommitté, och jag hade erhållit icke mindre än tre kallelsebrev från de gamla vikingarna och kunde sålunda nu honnettemang infinna mig i deras krets, ehuru jag ännu icke formligen recipierat.

För Övrigt fick varje klubbmedlem — och min vän var en sådan — medtaga en bekant, när han så ville.

Redan då vi stodo utanför klubblokalen, för-nummo vi fosterländska sånger. Då vi nu gjorde entré i klubben, blevo vi mottagna med, så att säga, varma servietter.

Först bjödos vi på ett genomroligt spex. som bar den tragiska titeln: Amanda Husvills strid med Vattenlednings-Johanna. Därpå följde ytterligare ett spex med namnet mrs Lotta Longlore; dess lokala anspelningar voro förträffliga.

Vikiugaklubbens grundläggare var den för några år sedan i en östgötastad avlidne körsnären Knut Lindström, en glad stockholmare med stor förmåga att göra allting trevligt omkring sig.

Lokalen var inredd på bästa sätt. I nedre våningen befann sig matsalen, där äkta svenska rätter, tillagade av en för det ändamålet och medglans från salig Rydberg i Stockholm utexaminerad svensk köksbjörn, serverades vid trevliga småbord. Mitt emot i förhallen var ett café chantant. På övre våningen befunno sig de egentliga rökrummen jämte biljard och »övrigt som den saken rör».

Här rådde nu ett vimlande liv. Och efter ett tal på latin av dr Johan Alfred Enander, tidningen »Hemlandets» huvudredaktör, fylkade man sig omkring en rymlig bål och skålade för Birger Jarls stad, varifrån de flesta hade många muntra minnen.

Så spred man sig omkring i våningen och bildade små kotterier. Och där rådde minsann ingen dyster stämning vid småborden.

Bland vikingaklubbens gäster denna kväll befann sig den för några år sedan i Stockholm avlidne musikdirektören August Elfåker.

Sedan han tagit oss i famnen, ropade han: »Sångare I»

Därpå flög hans taktpinne i luften, och sången i Vikingaklubben klingade mäktig och tjusande som i Uppsala. De kanske flesta av sångarne voro också gamla studenter.

Elfåker ansågs i Chicago vara en mycket skicklig kompositör. Många solosånger och kvartetter hade där skapats av hans ingenium, och med hänsyn till personligheten var han en äkta konstnärsnatur.Jag skulle kunna berätta mycket mera om en afton i Vikingaklubben, men det anförda må vara nog. Säkerligen har läsaren därigenom fått en liten idé om, att man även har kunnat — och som jag antager, även nu kan, — ha roligt På svenskmannavis i det stora Babylon, som kallas Chicago.Ett svenskt skådespelarehem I Chicago år 1890.

Det var ett litet tvåvånings, oansenligt trähus nr 119 East Illinois Street. Den övre våningen i denna kåk var mötesplatsen för en skara säregna individer, misskända snillen, f. d. studenter, tidningsskrivare, artister och vagabonder, men de allra flesta medlemmar av svenska teatersällskapet, endera såsom »framstående premiäraktörer» eller' enbart som statister. Avlöningen var i alla fall icke hög.

När man för den mycket smala trappan kom upp i övre förstugan, slog en till mötes en lukt av ladugård, mat- och tvättinrättning. En av de fyra dörrarne ledde till ett stort rum, beläget åt gatan, med tvänne fönsterlufter och två ofantliga järnsängar, placerade vid den motsatta väggen. Mellau dessa stod ett bord, överlastat med rollhäften, sångböcker, tobakskarduser, kritpipor och tidningar. I den polerade skivan voro inbrända otaliga vita ringar, märken efter överfulla öl- och whiskyglas. En av de tre bordsfötternalyste genom sin frånvaro ocli ersattes av en katolsk psalmbok och Rabes latinska grammatik. Framför bordet stod en ofantlig trähink, vars gistenhet gjorde, att innehållet hade uppfrätt mattan i grannskapet.

Längst upp i vänstra hörnet sköt väggen ut, vilket visade, att här gick skorstenen fram, men någon kamin syntes, även på vintern, icke till i rummet.

I väggen till vänster var dörren till värdfolkets kök. Strax till höger stod en byrå med spegelskiva och toalettlådor. I dessa lågo en ofullständig svensk killelek, ett katolskt radband och en brännvinsplunta. På byrån låg en ofant-hg bibel och över det hela ett lager av cigarraska. Den nedersta byrålådan gick aldrig att få UPP, detta beroende på en omständighet, som har sin egen historia.

En gång hade nämligen den ena sängen blivit överlastad med sex sömniga människokroppar, vadan plötsligt i nattens stillhet ett väldigt dån förnams. Det ena sängbenet hade strejkat.

Nu voro goda råd dyra.

Till all lycka höll Illinois Street på att block-sattas, och som man vet, finner fattigdomen (rummets invånare voro icke miljonärer!) alltid På utväg. Bostadens glada själar, tragedienner medräknade, tågade »en masse» ned på gatan °eh stulo cederblock! Med dessa byggdes ensängfot, och resten lades i byrålådan. Med tiden svällde sedan blocken (liksom de blocksatta Chi-cagogatorna!), och detta var orsaken till lådans envishet att varken gå ut eller in. De övriga lådorna voro tomma. Någon klädesgarderob syntes ej till och behövdes ej häller, ty det fanns ingenting att hänga dit.

Värdfolket var irländare — därav radbandet och den katolska psalmboken. »Folket» utgjordes av »grandmamma», en liten gemytlig gumma på sjuttio år, dottern, mågen och deras barn, samt en tre, fyra andra släktingar och vänner.

På gammal hederlig, patriotisk och irländsk sed vandrade på köksgolvet i syskonlik endräkt en tupp med sina hönor, en åldrig familjehund, en katt, och gud vete, om det inte fanns en gris också.

Så att, om hyresgästerna hade tillhört det slags människor, som behöva stiga tidigt upp, hade de aldrig behövt lägga sig till med väckarklocka, ty regelbundet varje morgon satt tuppen på en av sänggavlarne och sjöng sin morgon-friska hymn, ackompanjerad av hönornas kackel och rackans glävsande. Dessutom kom en pojke, medlem av familjen, in varje morgon för att ee, om någon ny »kines» eller medlem av Svenska teatersällskapet hade ökat den vanliga samlingen. Detta gjorde han icke av elakhet, utan av rent mänsklig vetgirighet.Det var, som man kan förstå, troligen det hyggligaste och medgörligaste värdfolk »allt under himmelens fäste».

Detta »skådespelarehem», belyst av morgonsolens första strålar, företedde en egendomlig anblick. Fyra »gossar» i var säng, somliga av-, andra påklädda, i gungstolen en enslig vandringsman i hatt och galoscher, mitt på golvet det rankiga bordet med psalmboken och Rabes grammatika till hjälpfot, översköljt av bier och tobaks-aska, i vilket rollhäften, ritningar, kortlappar och blyertspennor lågo förankrade vid cigarrstumpar och tändsticksaskar, och på sänggaveln den majestätiska tuppen!

Det var underligt ställt med matordningen där uppe i nr 119. Man åt, när man så hava kunde. »Stamp»-källan var snart utsinad och det var endast, när någon ny skådespelare ökade samlingen, som det för några dagar rådde högtidsstämning i »hemmet». Samtal, sådana som följande, voro då mycket vanliga:

»Pojkar, vart har Kalle gått?»

»Till Chicago avenue.»

»Då ta' vi hans överrock och hänga opp'en hos Flemming på västsidan.»

»Det törs vi inte; han kanske blir arg sen, när han skall ha den och inte vet, var den finns.»

»Prata strunt! Skubba du med koftan, såhänga vi upp pantsedeln på samma spik, där rocken satt förut, så ser han väl, var den finns.»

Själen bland alla dessa glada själar var Kalle Brusell (vars bror f. n. är en framstående teaterledare i Chicago) och nu är för många år sedan avliden.

Han var stiftaren av »skådespelarehemmet» och den ende, som hade fast lön och betalade hyran för rummet, vilken utgjorde 8 dollars i månaden. Allt vad Chicago avenue ägde av misskända svenska snillen, högfärdiga teateramatörer, studenter och misslyckade men storhetsdröm-mande målare och skalder samlade sig i »hemmet».

En »skådespelare» stack bjärt av mot de övriga genom sin stora, röda mustasch. Han kallades »Femtioöringen» till följd av sin vana att alltid kalla dollars och cents med de svenska myntnamnen.

Under hela den tid, som »skådespelarehemmet» ägde bestånd, syntes »Femtioöringen» aldrig ute i livet klädd i mera än en sko; en toffel prydde den andra foten. När han som statist uppträdde på scenen, fick han låna skodon.

En vacker dag beredde han dock »hemmets» bebyggare en oerhörd överraskning.

Han hade fått arbete!

»Var då? . . . Var då?» frågades i korus.Anderseouskans Kalle av Emil Koriander; svensk-amerikansk upplaga illustrerad av Higgins.»Jag skall gå omkring med en provlåda och peddla whisky för gubben Fanta på Market Street.»

»Hurra!» ropade vännerna. »Vi skola hjälpa dig, gamle vän, du är en verklig krona bland femtioöringar!»

Och »kronan» fick sin provlåda. Kamraterna gjorde sällskap — till Lincoln Park, där de på en sval och skuggig plats samvetsgrant drucko ur varenda droppe av gubben Fantas delikata prover. . .

Ja, här har jag nu endast skildrat några smådrag från de svenska »skådespelarnes» hem i Chicago anno 1890. Jag kan endast tillägga, att de allra flesta blevo framstående medlemmar inom Chicagos svenska koloni, sedan de dock slutat att vara skådespelare. Endast en av dem blev en god aktör, som ännu uppträder på scenen.

Det lär ju vara sant, att »tiderna förändras och vi med dem», men lyckligt är det då, när så väl de som vi själva förändras — till det bättre.En teaterveteran från fordomtlma.

Den förut i dessa anteckningar omnämnde Ville Åkerberg, som var Amerikas förste Hamlet på svenska språket samt även spelade den manliga huvudrollen i min »ryktbara» pjäs »Pelle Pihlquists Amerika-resa», mottog 1891 från den åldrige teaterledaren J. F. Smitt en självbiografi, som jag blivit satt i tillfälle att återgiva.

Först dock några ord om »gubben Smitt», nu för många år sedan avliden.

Mången svensk skådespelare, antingen han sedermera vann lagrar eller endast höll sig på medelmåttans nivå,

hade utgått från den åldrige ledarens sällskap. Och var finnes väl den små-stadshåla, om den också icke kan ståta med mer än en simpel teaterlada, där icke Smitten offrat på Thalias altare I

Med en okuvlig energi i förening med en verklig kärlek för konsten, inlade Smitt en stor förtjänst om landsortsteaterns verksamhet.

Sparsam och ordentlig som han var, klickade det aldrig vid utbekommandet av sujetternasgager, fastän lönerna nog icke voro så storartade.

Det var också med stolthet, som den åldrige tempeltjänaren, förrän han lade sina trötta ögon ihop, kunde blicka tillbaka på sitt långa levnadslopp.

Någon duvunge var han precis inte.

Och inte just så god att knäppa nötter med, efter vad flera av hans sujetter kunde berätta.

»För att uppfylla eder önskan», skrev han i ett brev till Åkerberg, »sänder jag mitt porträtt, som ingalunda är för vackert.

Vad biografien beträffar, så är 0111 min ringa person föga att säga. Jag blev född i Stockholm den 12 mars 1818. Blev balettelev vid kungl. teatern 1834, men ej hågad för dansen, ehuru balettmästare Wallquist sade mig ha anlag, tog jag år 1837 engagemang vid landsortsteatern och tillbrakte största tiden vid A. G. Wallins sällskap. Tog eget sällskap 1846. Upphörde därmed och ägnade mig åt praktisk verksamhet, men inom två år tog den gamla kärleken till teatern Överhand, och jag kunde icke bekämpa den, utan började ånyo som föreståndare, och ehuru 73-årig, kan jag icke lämna banan. Från mig ha (utan att jag räknar mig det till förtjänst) utgått bland andra: Nyfors, Sandstedt, Viktor Holm-Oscar Bergström.quist, Ed. Nilsson, fru Mathilda Bergström, fru Gustafson, fru Agard m. fl.

Någon liten del av deras framgångar kanske jag kan glädja mig åt. Jag läste just i dag i brev från Birger Jarls stad, att det antogs, att Holmquist är den förste svenske skådespelare, som vågat åtaga sig Jeppes roll i Holbergs komedi; men vem kan inte våga? Jag spelade den i Göteborg 1861 (Holmquist var då hos mig), och jag led intet nederlag. Huruvida jag var den Jeppe, som erfordras, låter jag vara osagt — vad jag vet är, att jag inte var någon Johannes Brun. Varje skådespelare har ju någon roll, som han överglänser andra i, förutsatt, att han är något

till aktör-——.»

* *

*

Till detta kan jag foga, att i »Jeppe på berget», vilken hade översatts av Smitt själv (han översatte för övrigt alla sina pjäser) och som för första gången gavs å gamla, sedermera Mindre teatern i Göteborg, spelade Edvard Nilsson baronens roll och Holmquist kammartjänarens.

Medan Smitt ägnade sig åt praktisk verksamhet, var han en tid sufflör hos Zetterholm på Södra teatern i Stockholm. På en soaré, som gavs en afton, uppfördes ett stycke, benämnt »Valeur & C:o», där Smitt uppträdde som hr Blanchet. Den aftonen skördade han livligt bifall.Efter pjäsens slut blev han inropad icke mindre än elva gånger.

Smitt blev dock snart glömd; publiken ryckte på axlarna åt landsortsaktören.

Men inom kort blev han benämd »landsortens

Almlöf».

* *

*

Det var inte småsmulor att ha troget stått bakom rampen under loppet av omkring sextio år.

Alltid rättvis, men också sträng var han.

Dock kanske icke fullt så sträng som den patriarkaliske gubben Fröberg, vilken under livstiden var så drakonisk i sina bestämmelser, att han lät sina sujetter underskriva ett kontrakt, vari det bland annat hette, att »sällskapets medlemmar få icke gifta sig inom samma kön».

* *

*

Något original var gamle Sm i a egentligen aldrig, ehuru historier nog voro i omlopp om honom. Så berättas det — jag meddelar det med reservation — att han enligt den gamla goda tidens sed icke nöjde sig med endast ett namn på de pjäser, han uppförde, utan måste de vara försedda med minst två eller tre, stundom ända till fyra och fem titlar, och att han även på nyare tiders sceniska arbeten tillämpade den gamla stilen. Det var med anledning härav,som man på lians affischer kunde få skåda sådana märkvärdigheter som »Frihetsbröderna eller Kleptomanien», »Värmländingarne eller Annas små tokerier» o. s. v.

Missminner jag mig icke, inköpte gubben »Smitt vid slutet av sin teaterbana en egendom i Falkenberg, för att där tillbringa sina återstående dagar och, såsom en skämttidning uttryckte sig, även i privatlivet få tillfälle att spela »en natt i Falkenberg».Svensk teater och svensk skådespelarekonst i U. S. A.

Vad svensk teater i Förenta Staterna beträffar, har utvecklingen av repertoar och danandet av goda skådespelare oeh skådespelerskor samt sångare och sångerskor gått med stormsteg framåt under de senaste femton åren.

I hög grad ha härtill bidragit de gästspel, som där med korta mellanrum givits av här i Sverige erkända förmågor. Jag erinrar blott om våra framstående operettdivors, fru Emma Meiss-ners och Rosa Griinbergs framgångsrika turné för några år sedan. Det var icke blott guld och lagrar för egen del, som de båda i sitt fack utmärkta konstnärinnorna skördade, men svenskamerikanerna och svensk-amerikanskorna, av vilka kanske den största delen icke haft tillfälle att besöka Stockholm och Göteborg, blevo också en erfarenhet rikare — de fingo med egna ögon och öron se och höra, att deras gamla fosterland även på den sceniska konstens område har förmågor, 11som icke behöva taga något som hälst backseat för andra nationaliteters representanter i den vägen.

Och Anna Lundberg, som gjort så lyckade turnéer i Onkel Sams land, har icke mindre än Delsbostintan (doktorinnan Ida Gawell-Blumen-thal), vilken också gjort en lycklig Amerika-turné, varit den, som förstått att friska upp humöret på våra landsmän och landsman innor på andra sidan Atlanten. Likaså har senast Viola Uddgren, fru Anna Hoffman-Uddgrens dotter, givit i allo tillfredsställande prov på, att även från Sverige kunna utgå cabaret-sångerskor.

Men det finnes namn, större än de nämndas, att här erinra om. Jag påminner då om hov-sångaren John Forsells turné med Lundastuden-ternas sångkör, vilkens solist han var, för att nu icke tala om hans engagement vid Metropolitan-operan i New-York, där ju dock endast ett fåtal svenskar blev satt i tillfälle att lyssna till hans världsberömda baryton.

Jag nämner också namnet på en hovsångerska, friherrinnan Signe Rappe, som i Förenta Staterna gjorde en så kort, men glänsande turné och skulle ha återvänt dit, för att fullfölja densamma, om icke det ohyggliga världskriget strax förut brutit ut.

De, som för närvarande högt föra den svenska sångens runor med ära i den nordamerikan-ska republiken, äro vår världsberömda diva fru Julia Claussen och tenorsångaren Gustav Bergman, båda två krafter, som, till lycka för dem själva, vår k. opera hade råd att släppa ifrån sig.

I våra svenska tidningar ha ju då och då förekommit notiser om, vilken succés fru Claussen gjort i U. S. A., men av dessa har den svenske läsaren endast fått en ytterst svag föreställning om, huru stor denna succés i själva verket varit. Den har, om man får döma av dagtidningars och amerikanska musiktidskrifters uttalanden, varit vida större än den, Sigrid Arnoldson någonsin vunnit, och kan, vad svenska divors hyllande i Amerika beträffar, endast jämföras med Christina Nilssons.

Utom fru Claussen och hr Bergman bör ju nämnas löjtnant Percy Richards, som sedan någon tid tillbaka är bosatt i New-York och där åtskilliga gånger uppträtt offentligt och med sin vackra röst gjort sig mera än vanligt bemärkt.

Naturligtvis få vi icke häller glömma bort allas vår Oscar Bergström, som f. n. gör sin andra Amerika-turné och låter sitt liv- och paradstycke »När jag var prins utav Arkadien» tona alltifrån metropolen vid Hudson till staden vid Golden Gate.

Vad svensk skådespelarekonst beträffar, ha också svensk-ameiikanerna under senaste år fått se något av det bästa i den vägen, som kanpresteras. »Hamlet» har ännu en gång, för att icke säga flera gånger, uppförts på svenska språket i det stora landet i väster, och tolkaren av den olycklige danaprinsen har varit ingen annan än August Lindberg, vilkens namn alltid kommer att stå som ett bland de främsta i våra teater-annaler.

Kanhända, när världskriget en gång tagit sitt slut, det blir Anders de Wahls tur att visa svensk-amerikanerna sin Hamlet! Sambandet mellan hemmasvenskarne och svenskarne i Förenta Staterna synes och skall säkerligen med åren växa sig allt starkare och starkare, och ha vi också mycket att lära av svensk-amerikanerna, ha de säkerligen även att på flera områden lära av oss, och ett av dessa områden är för visso det, som omfattar god skådespelarekonst.

*

* #

Bland alla de scenens barn, som under senaste årens lopp gästat Amerika, torde knappast någon komma att leva längre i svensk-amerikanernas minne än den föregående år avlidna operasångerskan Anna Oscär, som flera gånger besökte Förenta Staterna. Ej blott hennes utomordentligt härliga stämma och konstnärliga föredrag, utan även hennes ovanligt älskvärda väsen gjorde ett djupt intryck på alla, med vilka hon kom i beröring.Emma Meissner.

I 'abaret-sån geraka.Ej heller få vi bland de svenskar, som gjort succés på andra sidan Atlanten, glömma den förträffliga vissångaren, ingeniör Torkel Scholan-der, Sven Scholanders broder, samt deklamatrisen och vissångerskan Anna Greta Adamsen.

Jag avslutar dessa rader med att nämna namnet Märtha Hedman, om vilken dagpressen ofta haft ett och annat att förmäla. En glänsande karriär har hon gjort på den amerikanska scenen, och kan nu betraktas som fullfjädrad amerikanska, vilket dock icke hindrar, att hon är och alltid kommer att bli svenska till sinne och håg.Svensk-amerikaner i andra generationen, som vinna framgång.

På senaste tiden ha de amerikanska tidningarna haft mycket fördelaktigt att nämna om en svensk sångare vid namn John Albert Wallerstedt, som inom kort lär komma att bli fäst vid Metro-politan-operan i Newyork.

Hans levnads historia upp till dato är romantisk nog, trots det att han endast är 26 år gammal.

Wallerstedt är född på en ranch i Nebraska och är på fädernet av värmländsk börd. Han arbetade till en början på faderns ranch som cowboy, men trivdes icke vidare väl med denna slags sysselsättning, trots det han är jättestark som få och mäter sina sex fot och fyra tum i strumplästen.

Säkerligen skulle han lika lätt som en annan cowboy, Jess Willards, ha kunnat taga värdsmästerskapet i boxning från den beryktade negern Jack Johnson.En clag var Wallerstedt med ett par av sina bröder inne i den nära ranchen belägna lilla staden och besökte där en teaterföreställning.

Efter densamma stod han en stund utanför teatern och samtalade med en del pojkar. Det var en melodi, som han särskilt hade fäst sig vid, och han sjöng den. I samma ögonblick passerade en av aktörerna förbi och hörde sången.

»Du har en utmärkt vacker baryton, min gosse», sade han, »du skulle vara en idiot, om du icke toge dig för att utbilda den. Jag vill icke smickra, men jag säger dig rent ut, att det ligger en förmögenhet i din strupe.»

Wallerstedt följde rådet och med en kassa av 200 dollars reste han till Chicago, där han studerade för den berömde italienske sångläraren Vittorio Carpi.

Senare skaffade Carpi honom engagement vid La Scala i Milano, där Wallerstedt stannade ett par år, varefter han återvände till Amerika samt blev engagerad vid olika operaföretag.

Han har uppträtt vid bland andra det berömda Savage Opera Company som Escamillo i »Carmen» och Valentin i » Faust», som kapten Belle ville i »Dolly Varden», för att nu endast nämna några av hans roller, och från de mest framstående amerikanska och tyska musikkritiker har hanerhållit de amplaste lovord för siu såug och sitt spel.

Helt nyligen ingick Wallerstedt äktenskap med en ung svenska, Davida Elisabeth Anderson från göteborgstrakten, och är sålunda, som amerikanerna säga, under new management.

* *

*

Under de senaste månaderna har även en ung svensk-amerikanska, miss May Peterson, från Oshkosh, Wisconsin, vilken studerat för såväl framstående amerikanska lärare i Chicago och Boston som även i Europa, vunnit den mest smickrande uppmärksamhet från de ledande Newyork-tidningarne för sin underbart vackra sopranröst och sin behagfulla apparition, detta närmast med anledning av, att hon givit flera konserter i metropolen vid Hudson.

Alla kritiker äro sålunda ense om att berömma miss Petersons själfulla konst och utsökta teknik, medan åter de mest entusiastiska till och med gå så långt, att de förutspå, att hon skall bliva en av de få förgrundsfigurerna inom den musikaliska världen.

Innan miss Peterson gjorde sin debut som konsertsångerska i Newyork, hade hon redan vunnit rykte såsom primadonna vid Opéra Comique i Paris, väl en av världens främsta institutioner för den mera lätta operagenren.Bland mängden av mera berömmande recensioner, som i Amerika kommit henne till del, torde särskilt böra framhållas mr W. J. Hendersons i Newyork Sun, vilken fann miss Petersons röst vara praktfull och en sådan, till vilken man kunde lyssna länge, framför allt, då den användes med en underbar interpretations-förmåga, samt Newyork Press, vilken tidning påpekade, att miss Peterson besatt ett överflöd av personlig charm samt vid sidan härav en röst av ovanlig skönhet — en hög sopran.

Allt talar därför också för, att miss Peterson har en lysande bana framför sig och att hon kommer att bli en ny storhet av svensk härkomst på sångkonstens område.

* *

*

Stor framgång har en annan aktris av svensk härkomst, och vilkens namn är Louise Berggren, vunnit under de två år, hon tillhört den amerikanska skådebanan. Hon är född i en liten stad på Pacific-kusten, men det lingula håret och de blå ögonen förråda hennes nordiska ursprung.

Senast har hon gjort stor lycka å Garden Theatre i Newyork i Josefas roll i »När det unga vinet blommar». En tidning yttrar, att »miss Berggren är näpen, pigg och söt samt fylld avLouise Berggren

(Svensk nationaldräkt; Värend.)entusiasm för sin konst och strävande efter dess högsta ideal».

Jag återgiver här hennes egna ord i ett samtal, som en amerikansk tidningsman haft med henne.

»Vet ni», yttrade miss Berggren, »att, om man verkligt längtar efter någonting och ärligt arbetar för det, så vinner man det alltid. Redan som skolflicka önskade jag komma in vid teatern och hade förhoppningar, som kunde synas väl djärva för en flicka i min ålder utan någon förutvarande kännedom om scenen.

Jag hade fyra önskningar: 1) att få spela i Seattle; 2) att få mycket blommor; 3) att mitt porträtt skulle komma i tidningarne; 4) att jag säkert skulle få honorable mention.

Så lyckades jag få anställning vid ett lokalt sällskap, som skulle spela »A trip to Scandinavia». Jag blev övermåttan lycklig över detta, och alla mina önskningar gingo i fullbordan med undantag av en, som jag visserligen icke hyst, men naturligtvis antog för given — att få betalt för mitt arbete.

Av en eller annan anledning uteblev betalningen, vilket var en stor missräkning för mig, då jag för eu svensk nationaldräkt utlagt en summa, som vid det tillfället var ett ansenligt belopp för mig.

Nåja, jag lyckades sedan få andra goda engagement, som förde mig igenom unionens allastater och närmare Newyork, som jag alltid längtat få komma till, då möjligheterna där ju äro så stora, och var viss på, att jag en gång, om jag får leva, härifrån reser över Atlanten, för att se mina fäders, midnattssolens land.»Då de svenska militärerna erövrade Chicago.

Den 11 september 1887 begav sig en liten, men utvald trupp svenska militärer på resa från Sverige via Kristiania till Newyork, där uppehållet dock skulle bli helt kort, ty färdens mål var inlandsstaden Chicago, »drottningen vid Mi-chigan-sjön», vilken våra representanter för svenska armén föresatt sig att »erövra».

Och jag kan omtala för dem, som till äventyrs inte ha reda på saken, att häri lyckades de fullständigt.

För att nu uttrycka mig litet tydligare, sammanhängde detta »vikingatåg» med firandet av Chicagos femtioåriga tillvaro som stad, vilket jubileum skulle högtidlighållas på hösten 1887 på flera olika sätt, förnämligast dock med ett internationellt militärläger på stadens västsida.

De flesta riken i Europa hade ombetts eller rättare sagt inbjudits att låta sig genom en liten trupp militärer representeras vid detta läger, men— av en eller annan anledning — hade endast Sverige, Norge och Danmark hörsammat kallelsen.

Ledare och chef för den svenska truppen var dåvarande översten vid Närkes regemente, Johan Fredrik Lilliehöök, och hans närmaste man var Carl XV:s kanske mest intime vän, majoren vid Svea livgarde Henrik Fredrik Gyllenram. Övriga svenska officerare, som deltogo i färden, voro afrikaresanden, löjtnanten vid Närkes regemente Arvid Mauritz Wester, vidare löjtnanten vid Livregementets husarer greve Carl Axel Lewenhaupt och löjtnanten vid Göta artilleri Frans Oscar Peterson Theoander.

På egen bekostnad medföljde dessutom löjtnanten greve Fritz von Rosen samt underlöjtnanten vid Närkes regemente David Samuel Lilliehöök.

»Menige man» utgjordes av två representanter

— alla utvalt och ståtligt folk — för underbefälet vid följande av våra rangregementen: Svea livgarde, Andra gardet, Livgardet till häst, Närkes regemente, Livregementets husarer, Kronprinsens husarer och Göta artilleriregemente.

Som sagt, avfärden skedde från Stockholm till Kristiania den 11 september.

Ingånget kabeltelegram meddelade senare, att alla hade den 30 september välbehållna anlänt till Newyork, där de rönte ett storartat mottagande, som dock ingalunda var jämförligt medde ovationer, som väntade de nordiska krigarna

— och alldeles särskilt de svenska — vid ankomsten till Chicago på söndagsmorgonen den 2 oktober.

Jag glömmer aldrig denna söndagsmorgon. Då jag vid halv 9-tiden på morgonen kom ned till Grand Trunk-stationen, kunde den människomassa, som väntade på de nordiska militärernas ankomst med expresståget från Newvork, beräknas till minst 50,000, och nya tusenden .strömmade oupphörligt till. Flera hundra poliser samt militär uppehöllo på ett utmärkt sätt ordningen.

Precis kl. 9 ångade det väntade tåget in. Det blev ett hurrande och ovationer utan like, då de välkända uniformerna upptäcktes.

Det skulle föra mig alldeles för långt att här relatera alla de festligheter, våra svenska militärer inbjödos till i

Chicago. Skandinavernas speciella hyllningsfest ägde rum i »Battery D» den 4 oktober. Över 10,000 personer närvoro. Festen hölls på kvällen samma dag, som lägret öppnats. Aftonens svenska talare var »Gamla och Nya Hemlandets» redaktör, d:r Johan Alfred Enander, och på detta tal svarade överste Lillie-höök i artiga ordalag.

Dessutom höll börsmäklaren Robert Lindblom i sitt ståtliga residens å La Salle avenue en utsökt middag för de svenska officerarna och för en mängd framstående spetsar inom Chicago-Den flygande Holländaren.

Holländaren................John Forsell.societeten. En lika storslagen fest hölls för dem av den svenske mångmiljonären P. S. Peterson, ägaren av Rosehills världsberömda trädgårdsskola, strax utanför Chicago.

President Cleveland befann sig i Chicago, då våra svenska militärer voro där. Vid presidentens reception å Columbiateatern voro samtliga svenska officerare närvarande och blevo föreställda för presidenten, som varmt tryckte deras händer och hade ett vänligt, nästan alltid humoristiskt ord till var och en.

De svenska militärerna gjorde också en tripp till S:t Paul och Minneapolis. Och även dessa båda tvillingstäder togos med storm av våra svenska »gossar». Hade de fortsatt — men detta tillät tiden ej — att hemsöka andra platser, är jag säker på, att de till sist »erövrat» hela Amerika.

* *

*

Jag hade märkt, att man haft en mängd tillställningar till ära för de svenska officerarne, men ingen hade tänkt på manskapet.

Jag tänkte på det, jag.

Först hörde jag mig för, om Freibergs Opera House, en sorts kombinerad teater- och danslokal, kunde få hyras nästkommande lördag. Jag hade tur. Lokalen stod verkligen att få, och jag er-lade genast handpengar på hyran.

Så travade jag upp till överste Lilliehöök.»Skulle översten ha något emot», frågade jag, »om vi (en tidningsman har ju ofta rättighet att säga vi) till om lördag inbjuda det svenska underbefälet till en soaré i Freibergs Opera House?»

»Nej, naturligtvis inte», svarade den hygglige översten, som aldrig kom sig för att spörja, vem vi egentligén var. »En dylik fest böra alla gossarna bevista in corpore och i paraduniform, och jag skall genast giva order härom.»

»Tack, herr överste!» sade jag, tog avsked och gick.

Gick? Nej, jag flög utför alla trapporna på Sherman House, långt fortare än hissen hann ned.

Nu återstod att officiellt inbjuda underbefälet. Det gick som ett nafs; bjudningen accepterades med förtjusning. Föreningen Nordstjärnans musikkår hyrdes därefter för att blåsa militär- och dansmusik, och mot en viss procent av inkomsterna erhöll jag tillåtelse att hålla festen under dess auspicier. Åtskilliga förmågor engagerades för att biträda vid soarén — och så annonserades denna. Själv for jag omkring i droska och kastade ut cirkulär, å vilka med jättebokstäver stod att läsa:

Det svenska underbefälet kommer att bevista soarén å Freibergs Opera House om, lördag.

sjc *

*Den spiken drog. Långt innan soarén skulle taga sin början, var lokalen proppfull av folk, och många hundra hade fått vända om. Då »gossarna», vilka alla voro klädda i full parad, efter något dröjsmål anlände, hälsades de med hurrarop, handklappningar, indiantjut och näs-duksviftningar.

Jag vågar blygsamt påstå, att den ovation, som kom dem till del, står utan motstycke i världshistorien. Eller när ha ni kanske hört talas om några svenska korporaler, som blivit så firade?

Bland publiken märktes flera notabiliteter inom Chicagos svenska koloni. Men tre fjärdedelar av dem, som löst biljetter, utgjordes av svenska tjänstflickor.

Jag förbigår själva soaréprogrammet. Det var varken bättre eller sämre än andra av svensk Chicagokaliber. Alltnog, efter det programmet var undanstökat och bänkarna undanskaffade, spelade musiken upp till dans, och jag överlämnade Chicagos vackraste flicka i händerna på en ståtlig svensk korporal. Flickan var förtjust, ty hon hade aldrig i sitt liv sett en sådan, endast kutryggiga amerikanska militärer utan pli och hållning.

Var trängseln stor i danssalongen, var den rent av oerhörd i den bredvid liggande utskänk-ningslokalen. Här omhuldades de svenska krigarna på bästa sätt, och då jag dessutom bakomscenen låtit duka bord med både vått och torrt åt dem, säger det sig självt, att de mådde »hy-vens», som de själva samt och synnerligen förklarade.

Senare på kvällen infann sig löjtnant Arvid Wester, vilken gifte sig med redaktör Rulle Walls dotter.

Han stod vid min sida uppe på scenen och överskådade kritiskt församlingen. Slutligen yttrade han:

»Så mycket svenska pigor har jag aldrig sett i hela mitt liv!»

Jag kunde ej annat än för mig själv instämma med löjtnanten, men fann mig dock föranlåten att milt tillrättavisa honom med följande ord:

»Förlåt, herr löjtnant! B/f t they are all ladies in this country ...»Lola Montez.

En flicka, strålande vacker och full av behag, gjorde som »Lola Montez, den spanska dansösen», sitt mycket annonserade första uppträdande inför London-publiken en afton år 1843. Då hon piruetterade fram på scenen, hördes en röst från en loge i missnöje utropa:

»Nej, det är ju Betty James!»

Genast övergingo applåderna i skarpa visslingar. Ned gick ridån, medan på dess ena sida Lola Montez föll i hysteriska konvulsioner, och auditoriet på den andra skrattade och förde ett förskräckligt nojs. På det viset slutade en ryktbar »hjärteförkrosserskas» ansträngningar att bedåra den engelska publiken.

Maria Dolores Eliza Rosauna Gilbert var det namn, under vilket hon började sitt liv år 1818. Vid olika tider och genom olika giftermål lade hon till detta namn tillnamnen James, Heald, Hull och ett eller två till. Hennes fader uppgives ha varit lord Byron. Hennes moder lämnades en-sam i världen, då Dolores ännu var bara barnet. Flickan erhöll en god uppfostran. Då hon var aderton år, sökte modern tvinga henne att äkta en gammal rik domare, som blivit hopplöst kär i henne. Flickan hatade hela idén, och för att undgå sitt öde, lät hon en av de många beundrare, som voro hennes hängivna slavar, en-levera sig.

Den man, med vilken hon rymde, var kapten James i engelska armen. De läto viga sig och avreste till Indien. Där kommo hon och hennes man osams och skildes åt. Efter några uppseendeväckande äventyr, bland vilka märktes hennes rymning med en rik plantageägare, lyckades hustrun till denne förmå en släkting att ge henne 20,000 kronor, för att bli av med Lola, och med denna summa lämnade Lola orienten. Efter att ha stannat länge nog i Spanien, för att lära sig något av spansk dans och att förvärva sig en spansk accent, uppträdde hon på scenen såsom »Lola Montez, spansk dansös». Hennes mörka skönhet och eldiga uppträdande passade till titeln.

Sedan hon utvisslats av Londonpubliken, fann hon det så gott som omöjligt att kunna dra sig fram. Hon sjöng till och med för de obetydligaste småslantar å gatorna i Bryssel. Sedermera begav hon sig till Polen. Då hon ej häller där slog igenom som dansös, reste hon till Paris,varest hon gav sig sken av att vara en polsk patriot, som måste gå i landsflykt. Publiken hyssjade igen, då hon uppträdde. I sitt raseri kastade hon tvärs över rampen sina skor på åskådarne. Dessa applåderade ursinnigt detta barnsliga prov på ilska. Från det ögonblicket låg den franska huvudstaden för hennes fötter. Balzac, Dumas, Dujarrier och dussintals andra ryktbarheter trängdes om hennes gunst. Dujarrier dödades i en duell, som huvudsakligen uppstod vid ett gräl om hennes person. Lola ansåg det därför bäst att lämna Frankrike Hon reste till Berlin, där hon väckte furor vid en hoffest genom att vägra att dansa, ända tills konungen av Preussen personligen bjöd henne ett glas vatten, vilket han berört med sina kungliga läppar.

I München mötte hon konung Ludvig I av Bayern. Den gamle monarken blev hennes hängivnaste beundrare. Han

gav henne titlarne baronessa von Rosenthal och grevinna von Land-feldt, lät uppföra ett magnifikt residens åt henne och tilldelade henne en årlig pension på i svenskt mynt nära 40,000 kronor om året. Emellertid blandade hon sig till den grad in i Bayerns politik, att en revolution ägde rum år 1848. Folkmassan storcnade ursinnigt hennes hus. Lola stod på trappan till det och avlossade pistolskott i mängden. Just då galopperade konungen, iGrevinnan av Landfoldt,spetsen för sin livvakt, fram och räddade henne. Men revolutionen tvingade honom att abdikera, och detta drev Lola från Bayern.

Därifrån, då nu alla riken på kontinenten voro stängda för henne, gav hon sig i väg till England, där hon gifte sig med en officer i armén, vid namn Heald. Hennes första make, från vilken hon ej var lagligt skild, hotade att stämma henne för tvegifte. Snart övergav hon Heald och reste till Newyork. Där dansade hon vid den gamla teatern å Broadway och uppträdde i »Mazeppa» och en eller två pjäser, i vilka handlingen var byggd på hennes egna äventyr. Men hon gjorde ingen succés. Hon skrev en bok om, huru man skall kunna bibehålla sin skönhet, ty hennes tillgångar smälte allt mer och mer ihop, och slutligen reste hon från plats till plats och höll föreläsningar. Därpå besökte hon Australien och slog sig sedan ned för någon tid i Kalifornien. Där blev hon gift tvänne gånger i rask följd efter varandra; en av hennes två män i Kalifornien var en tidningsägare, vid namn Hull.

Slutligen kom hon tillbaka till Newoyrk och sade sig vara en uppriktigt ångerfull kvinna. Hon hängav sig åt räddningsarbete bland kvinnor och uträttade mycket gott. Hon hade alltid varit frikostig och i sin välmakts dagar skänkt stora summor åt de fattiga. Nu gav honockså sin tid, sitt arbete och sin intelligens till förbättrandet av deras ställning. Men hennes hälsa svek henne. Hon for till ett sanatorium, Astoria, Long Island, och där avled hon år 1861.Den irländska flickan med så många beundrare.

Detta är berättelsen om en irländsk flicka, så vacker och så livlig, att hon satte hela London i eld och lågor, och med en så stark personlighet och en så sorglig och dramatisk historia, att den inspirerat mera än en ryktbar författare att begagna henne såsom hjältinna både i romanen och i skådespelet.

Flickan var Margaret (bättre känd såsom »Feg») VVoffington, dotter till en murare i Dublin. Hon var född år 1714 och tillbrakte sin barndom i och omkring teatrarna. Under någon tid var hon apelsinförsäljerska i en sådan. Före tjugu års ålder hade hon uppträtt på scenen och vunnit lokalt rykte såsom aktris.

Då hon var tjugutvå år reste hon till London att söka lyckan. Hennes garderob bestod av en enda kostym, och hennes börs var så gott som tom. Men efter en mängd motgångar lyckades hon intressera en impressario, och han gav hennetillfälle att. försöka sig som skådespelerska. Hon tog staden med storm. Nästan från första ögonblicket fann hon sig vara den populäraste aktrisen för dagen. Hos henne fanns en blandning av glättighet och vemod, av djärvhet och frisk ungdomlighet, som voro oemotståndliga både på och utom scenen.

Redan hade hon vunnit hjärtan, men nu kunde hon räkna sina erövringar i dussintal. Macklin, en hetlevrad aktör, var bland hennes främsta beundrare. Och ehuru hon behandlade honom endast so.n en vän, var han hennes hängivne slav och vaktade över henne likt en trogen hund. Hallam, en skriftställare och läkare, sökte förgäves hennes gunst. Hon »flirtade» med honom på ett milt, harmlöst sätt; men blev ursinnig, då hon fick kännedom om, att han skröt av, att han mottagit kärleksbrev från henne.

Macklin hämnades detta simpla drag hos Hallam på ett synnerligen effektivt sätt. Han gav honom först en grundlig bastonad med sin käpp. Därpå stötte han käppens doppsko rätt genom Hallams ena Öga in i hjärnan, varvid döden följde. För detta dåd blev Macklin, då alla händelser, som föregått detsamma, och fakta kommo i dagen inför domstolen, frikänd.

Emellertid hade Peg blivit bekant med David Garrick, Englands förnämsta aktör. Garrick var en vinförsäljare, då hon först lärde känna honom.Hon gav honom ett tillfälle att uppträda på scenen. Han rönte genast en obestridlig framgång.

Garrick älskade Peg, och hon dyrkade honom. Hon hade aldrig älskat förut, och hon kom aldrig att älska någon annan. De förlovade sig, men Peg var överdrivet förtjust i att bli beundrad. Hon tyckte om den uppmärksamhet och de presenter, som andra män gåvo henne, och hon kunde inte inse, varför hon skulle sluta upp med att

mottaga dylik hyllning, därför att Garrick råkade vara svartsjuk. Och svartsjuk var han med besked. Lord Darnley, en vivör, blev kär i Peg. Hon blev smickrad av den uppmärksamhet, hans lordskap skänkte henne, och ehuru hon sannolikt var Garrick trogen, ville hon icke upphöra med bekantskapen med lord Darnley.

Då den stackars Garrick protesterade i sin svartsjuka, fortsatte hon likväl att ha sina möten med Darnley och försummade att omnämna detta faktum för den man, med vilken hon var förlovad. Det tycktes behaga hennes okultiverade, något simpla natur (och risken var en sorts krydda härtill) att sköta båda »affärerna» samtidigt; detta, ehuru hon var förtvivlat kär i Garrick och icke tyckte om Iorden det allra minsta. Fåfänga och kravet på att bli beundrad voro en alltför stark kombination för henne att kunna stå emot, och hon straffades också härför. Ty i sinom tid fickGarrick reda på allt och slog upp förlovningen med henne. Hon säges då ha slutat upp med bekantskapen med Darnley, men det var då för sent att vinna Garrick tillbaka.

Garricks snålhet hade också varit en orsak till talrika tvister. Han var en girigbuk och hatade att se, att en penny av hans pengar användes, och efter det att han och Peg skillts åt, vägrade han att lämna tillbaka de dyrbaraste av de presenter, som hon givit honom.

Bröllopsdagen var utsatt, då brytningen inträffade. Pegs glada lynne och uppsluppenhet försvunno totalt, då hennes enda kärleksdröm tog slut. Hon blev aldrig mera densamma. Likväl förblev hon vacker och vinnande som förr, och beundrare svärmade fortfarande omkring henne. Särskilt att märka bland dessa var Spränger Berry, en känd irländsk doktor, som, delvis på grund av kärlek till henne, sökte uttränga Garrick från åtskilliga av den senares favoritroller.

Hittills hade Peg endast uppträtt i komiska roller. Sedan Garrick övergav henne, övergick hon också till tragedien och vann nya lagrar på detta fält. Men hennes hälsa och hennes viljekraft voro underminerade. Den 3 maj 1757, då hon spelade i Shakesperes »Som ni behagar», träffades hon av förlamning och föll sanslös till scengolvet.Hennes bana hade nått sitt slut. Hon repade sig för någon tid och ägnade återstoden av sitt liv i välgörenhetens tjänst. Hon byggde och lät underhålla ett fattighus. Ar 1760 avled emellertid den forna irländska flickan, som under sin levnad haft så många beundrare.

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på http://runeberg.org/svteater/.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/runeberg-svteater.

Filen skapad 2018-12-17 13:32:19.970602